

ჩ ვ ე ნ ი
თ ა თ ბ ა

1938

ს ა ხ ე ლ მ ვ ი ზ რ ბ ა მ რ მ ც ე მ ლ რ ბ ა

1

ჩ ვ ვ ნ ი
თ ა თ ბ ა

594 87

საქართველოს საბჭოთა მწიკლის
ქაფიკის შოველთვიური ოკგანო

თ ბ ი მ ი ს ი
1 9 3 8

№ 1
თ ა ვ ვ ა რ ი

ს ა რ ჩ ე ვ ი

83.

პარტიიდან კომუნისტების გარიცხვისას პარტორგანიზაციების შეცდომებზე, საკ. კ. პ. (ბ)-დან გარიცხულთა აპელაციები-სადმი ფორმალურ-ბიუროკრატიულ დამოკიდებულებასა და ამ ნაკლოვანებათა აღმოფხვრის ღონისძიებებზე საკ. კ. პ. (ბ) ც. კ.-ის პლენუმის დადგენილება

3

მხატვრული ლიტმრატურა

მარია ბარათაშვილი — „ლენინი ოქტომბერში“	14
სანდრო ჟღენტი — ლენინი ბალში	17
აპოლონ ქუთელია — ლენინს	19
ალექო შენგელია — მზის დაბადება	20
ხევერიან ისიანი — სამშობლოს	22
ვასო გორგაძე — მატროსი შტეპენკო	24
გიორგი ქუჩიშვილი — აბრეშუმის ქარხანაში	25
ანდრო თევზაძე — სიმღერა თბილისზე	28
ვ. ავალიანი — ჩემი ბედის ვარსკვლავი	29

კლასიკური მემკვიდრეობა

ბაირონი — მშვიდობით—თარგმანი ი. მჭედლი- შვილისა	35
ბაირონი — დღეს შემისრულდა ოცდათექვსმე- ტი წელი — თარგმანი ინგლისურით გივი გაჩეჩილაძის მიერ	37

კრიტიკა

ფრ. ახტვაცატუროვი — ნ. ა. ნეკრასოვი და რე- ვოლუციური ახალგაზრდობა	39
გ. ნატროშვილი — ალიო მაშაშვილი	49
თაკობ ბალახაშვილი — ალექსანდრე ყაზბეგი და მეფის ცენზურა	61

პ/მ რედაქტორი ირაკლი აბაშიძე

მთავ. № 1913 შეკვ. № 302 ტირაჟი 6500

სახელგამის პოლიგრაფკომბინატი უორესის ქ. № 5

**პარტიიდან კომუნისტების გარიცხვისას პარტოკრებანიზაცი-
ების ფეცლომეგზე, საკ. კ. პ. (ბ)-დან გარიცხულთა აკელა-
ციებისადმი ფორმალურ-ბიუროკრატიულ დამოკიდებულე-
ბასა და ამ ნაკლოვანებათა აღმოფხვრის ღონისძიებებზე
საკ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის პლენუმის დადგენილება.**

საკ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის პლენუმს აუცილებლად მიაჩნია მიაპყროს პარტიული ორგანიზაციებისა და მათი ხელმძღვანელების ყურადღება იმას, რომ ისინი, ატარებენ რა დიდ მუშაობას თავისი რიგების გასაწმენდად ფაშიზმის ტროცკისტულ-მემარჯვენე აგენტებისაგან, ამ მუშაობის პროცესში უშვებენ სერიოზულ შეცდომებსა და დამახინჯებებს, რომლებიც ხელს უშლიან პარტიის გაწმენდის საქმეს თვალთმაქცებისაგან, ჯაშუშებისაგან, მავნებლებისაგან. მიუხედავად საკ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის არაერთგზის მითითებისა და გაფრთხილებისა, პარტიული ორგანიზაციები ბევრ შემთხვევაში სრულიად არასწორად და დანაშაულებრივ-ქარაფშუტულად უდგებიან კომუნისტების გარიცხვას პარტიიდან.

საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტი არაერთხელ მოითხოვდა პარტიული ორგანიზაციებისა და მათი ხელმძღვანელებისაგან პარტიის წევრებისადმი ყურადღებით, ინდივიდუალურ მიდგომას პარტიიდან გარიცხვის ან საკ. კ. პ. (ბ)-დან არასწორად გარიცხულების პარტიის წევრთა უფლებებში აღდგენის საკითხების გადაწყვეტისას.

საკ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის პლენუმი თავის 1937 წ. 5 მარტის გადაწყვეტილებაში ამხანაგ სტალინის მოხსენების გამო „პარტიული მუშაობის ნაკლოვანებებსა და ტროცკისტ და სხვათა თვალთმაქცთა ლიკვიდაციის ღონისძიებებზე“ მიგვითითებდა:

„ზოგიერთი ჩვენი პარტიული ხელმძღვანელის ნაკლს წარმოადგენს ის, რომ ისინი ჯეროვანი ყურადღებით არ ეკიდებიან ადამიანებს, პარტიის წევრებს, მუშაკებს. უფრო მეტიც, ისინი არ სწავლობენ მუშაკებს, არ იციან რით ცხოვრობენ ისინი და როგორ იზრდებიან ისინი, საერთოდ არ იცნობენ თავის კადრებს. სწორედ ამიტომ ისინი არ იჩენენ ინდივიდუალურ მიდგომას პარტიის წევრებისადმი, პარტიის მუშაკებისადმი. ხოლო ინდივიდუალური მიდგომა მთავარ საქმეს შეადგენს ჩვენს ორგანიზაციულ მუშაო-

ბაში. და სწორედ იმიტომ, რომ ისინი არ იჩენენ ინდივიდუალურ მიდგომას პარტიის წევრებისა და პარტიული მუშაკების შეფასებისას, ისინი ჩვეულებრივ განუსჯელად მოქმედებენ: ან აქებენ მათ ხელაღებით, უზომოდ, ან და ხელაღებით ურტყამენ მათ აგრეთვე უზომოდ, პარტიიდან რიცხავენ ათასობით და ათიათასობით. ზოგიერთი ჩვენი პარტიული ხელმძღვანელი საერთოდ ცდილობენ იაზროვნონ ათეულ-ათასობით, არ ზრუნავენ რა „ერთეულებზე“, პარტიის ცალკეულ წევრებზე, მათს ბედობაზე. პარტიიდან ათასობით და ათიათასობით ადამიანთა გარიცხვას ისინი სულ უბრალო საქმედ სთვლიან და თავს იმით ინუგეშებენ, რომ ჩვენი პარტია დიდია და ათიათასობით გარიცხულთ არ შეუძლიათ შესცვალონ რამე პარტიის მდგომარეობაში. მაგრამ პარტიის წევრებისადმი ასეთი მიდგომა მხოლოდ ისეთ ადამიანებს შეუძლიათ, რომელნიც არსებითად ღრმად ანტიპარტიული არიან.

ადამიანებისადმი, პარტიის წევრებისა და პარტიული მუშაკებისადმი ასეთი უსულგულო დამოკიდებულების შედეგად ხელოვნურად იქმნება უკმაყოფილება და გაბოროტება პარტიის ერთ ნაწილში.

გასაგებია, რომ ტროცკისტი თვალთმაქცები მარჯვედ იგდებენ ხელში ასეთ გაბოროტებულ ამხანაგებს და მოხერხებულად ითრევენ მათ თავისკენ ტროცკისტული მავნებლობის ჭაობში“.

საკ. კ. პ. (ბ) ც. კ-ის პლენუმის ამავე გადაწყვეტილებაში ნათქვამია:

„დაგმობილ იქნას პრაქტიკა ფორმალური და უსულგულო ბიუროკრატიული დამოკიდებულებისა პარტიის ცალკეულ წევრთა ბედილობის, პარტიის წევრების პარტიიდან გარიცხვის ან გარიცხულების პარტიის წევრთა უფლებებში აღდგენის საკითხისადმი.

დაევალოს პარტიულ ორგანიზაციებს გამოიჩინონ მაქსიმუმი სიფრთხილისა და ამხანაგური მზრუნველობისა პარტიიდან გარიცხვის ან გარიცხულების პარტიის წევრთა უფლებებში აღდგენის საკითხის გადაწყვეტისას“.

1936 წლის 24 ივნისის წერილში „პარტიული დოკუმენტების შემოწმებისა და გამოცვლის დროს პარტიიდან გარიცხულთა აპელაციების განხილვისას დაშვებული შეცდომების შესახებ“ საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტი მიუთითებდა პარტიული ორგანოების არასერიოზულ, ხოლო მთელ რიგ შემთხვევებში, უსულგულო ჩინოვნიკურ დამოკიდებულებაზე პარტიიდან გარიცხულთა აპელაციების გარჩევისადმი:

„წინააღმდეგ ც. კ-ის მითითებებისა, — ნათქვამია ამ წერილში, — გარიცხულთა აპელაციების განხილვა მეტად ნელა მიმდინარეობს. ბევრი გარიცხული თვეობით ცდილობს — გარჩეულ იქნას მათ მიერ შეტანილი აპელაციები. დიდძალი აპელაციების განხილვა ხდებოდა დაუსწრებლად, აპელაციის შემტანთა განცხადებების სრულიად შეუმოწმებლად, აპელაციების შემტანთათვის იმ შესაძლებლობის უზრუნველყოფის გარეშე, რომ მიეცათ დაწვრილებითი ახსნა-განმარტებანი პარტიიდან მათი გარიცხვის მიზეზების თაობაზე.

მთელ რიგ რაიონულ პარტიულ ორგანიზაციებში დაშვებულ იქნა სრულიად შეუწყნარებელი თვითნებობა პარტიიდან გარიცხულების მიმართ. ისეთებს, რომლებიც პარტიიდან გარიცხული იყვნენ სოციალური წარმოშობის დაფარვისა და პასიურობისათვის და არა პარტიისა და საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ მათი მტრული მოქმედების მოტივებით, ავტომატიურად ხსნიდნენ სამუშაოდან, ართმევდნენ ბინებს და ა. შ.

ამრიგად ამ პარტორგანიზაციების პარტიული ხელმძღვანელები, ჯეროვნად არ შეითვისეს რა პარტიის მითითებანი ბოლშევიკური სიტუაციის შესახებ, პარტიული დოკუმენტების შემოწმების დროს გარიცხულთა აპელაციების განხილვისადმი თავისი ფორმალურ-ბიუროკრატიული დამოკიდებულებით ხელს უწყობდნენ პარტიის მტრებს“.

როგორც ვხედავთ, ადგილობრივ პარტიულ ორგანიზაციებს მიცემული ჰქონდათ გამაფრთხილებელი მითითებანი.

და მაინც, მიუხედავად ამისა, ბევრი პარტორგანიზაცია და მათი ხელმძღვანელები განაგრძობენ პარტიის ცალკეულ წევრთა ბედისადმი ფორმალურ და უსულგულო-ბიუროკრატიულ დამოკიდებულებას.

ცნობილია საკმაოდ ბევრი ფაქტი, როცა პარტიული ორგანიზაციები სრულიად შეუმოწმებლად და, მაშასადამე, დაუსაბუთებლად რიცხავენ კომუნისტებს პარტიიდან, ართმევენ მათ სამუშაოს, ხშირად აცხადებენ კიდევ, სრულიად უსაფუძვლოდ, ხალხის მტრებად, უკანონობას და თვითნებობას სჩადიან პარტიის წევრების მიმართ.

ასე, მაგალითად: **აზერბეიჯანის კ. პ. (ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა** 1937 წლის 5 ნოემბრის ერთსხდომაზე მექანიკურად დაადასტურა 279 კაცის გარიცხვა პარტიიდან; **სტალინგრადის ოლქკომმა** 26 ნოემბერს დაადასტურა 69 კაცის გარიცხვა; **ნოვოსიბირსკის ოლქკომმა** 28 ნოემბერს მექანიკურად დაადასტურა საკ. კ. პ. (ბ) რაიკომთა გადაწყვეტილებანი პარტიიდან 72 კაცის გარიცხვის შესახებ; **ორჯონიკიძის** სამხარეო პარტიულ ორგანიზაციაში საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული პარტკონტროლის კომისიის პარტკოლეგიამ გააუქმა, როგორც არასწორი და სრულიად დაუსაბუთებელი, გადაწყვეტილებანი პარტიიდან 101 კომუნისტის გარიცხვის შესახებ 160 კაციდან, რომლებსაც შეტანილი ჰქონდათ აპელაციები; **ნოვოსიბირსკის** პარტიულ ორგანიზაციაში ამგვარადვე-საჭირო გახდა 80-დან 51 გადაწყვეტილების გაუქმება; **როსტოვის** პარტორგანიზაციაში 66-დან გაუქმებულ იქნა 43 გადაწყვეტილება; **სტალინგრადის** პარტორგანიზაციაში — 103-დან 58; **სარატოვისაში** — 134-დან 80; **კურსკის** პარტორგანიზაციაში — 92-დან 56; **ვინნიცის** პარტორგანიზაციაში — 337-დან 164 და ა. შ.

ხარკოვის ოლქის ბევრ რაიონში „სიტუაციის“ საბაბით ადგილი აქვს მრავალრიცხოვან ფაქტებს, როცა პარტიიდან გარიცხულ და უპარტიო მუშაკებს უკანონოდ ითხოვენ სამუშაოდან და უარს ეუბნებიან სამუშაოს მიცემაზე. ზმიევის რაიონში 1937 წლის ოქტომბერსა და ნოემბერში უმიზეზოდ მოხსნეს სამუშაოდან 36 მასწავლებელი და განზრახულია კიდევ 42-ის დათხოვნა. შედეგად, ტარანოვკის, ზამოსტიაჟნოეს, სკრიპაევკის

და სხვა სოფლების სკოლებში არ ასწავლიან ისტორიას; სსრ კავშირის კონსტიტუციას, რუსულს, უკრაინულს და უცხო ენებს.

ქ. ზმიევი საშუალო სკოლაში ბიოლოგიას ასწავლიდა მასწავლებელი ჟურკო, დაბადებული 1904 წელს, კოლმეურნის ქალიშვილი, — 8-წლიანი პედაგოგიური სტაჟის მქონე, პედინსტიტუტის მე-4 კურსის დაუსწრებელი მსმენელი. ადგილობრივ გაზეთში დაიბეჭდა შენიშვნა მის ძმაზე, რომელიც პედაგოგად მუშაობს ქ. იზიუმში, როგორც ნაციონალისტზე. ეს საკმაო აღმოჩნდა ჟურკოს სამუშაოდან დათხოვნისათვის. ამხ. ჟურკოს დათხოვნასთან დაკავშირებით, პოლიტიკური უნდობლობა გამოცხადდა მის ქმარს და დაისვა საკითხი აგრეთვე მისი დათხოვნის შესახებაც. შემოწმებისას კი გამოირკვა, რომ შენიშვნა ჟურკოს ძმის შესახებ ცილისმწამებლური აღმოჩნდა და იგი სამუშაოდან არ მოუხსნიათ.

ქ. ხარკოვში ერთი დაპატიმრებული ტროცკისტი ქალის გორსკაიას საქმეზე შინსახკომის ორგანოებმა დაპკითხეს როგორც მოწმეს, ტინიაკოვის სახელობის ფაბრიკის ქარხკომის მუშაკ ქალს ეინგორნს. შინსახკომში მისი გამოძახების შესახებ მან აცნობა სპეცნაწილის უფროსს სემიონოვს, რომელმაც ამის შემდეგ დაუყოვნებლივ დასვა ქარხნის პარტკომის სხდომაზე საკითხი ეინგორნის კავშირის შესახებ ტროცკისტ გორსკაიასთან. ამის შედეგად, ეინგორნი მოხსნეს ქარხკომში მუშაობიდან და დაითხოვეს. ეინგორნის დის ქმარი, რომელიც ადგილობრივი გაზეთის რედაქციაში მუშაობდა, დათხოვილ იქნა იმისთვის, რომ „არ აცნობა მისი ცოლისდის კავშირის შესახებ ტროცკისტებთან“.

საკ. კ. პ. (ბ) კურსკის ოლქკომმა სრულიად შეუმოწმებლად, დაუსწრებლად გარიცხა პარტიიდან და დაპატიმრებინა პარტიის წევრი დმიტროტარანოვსკის შაქრის ქარხნის ქარხკომის თავმჯდომარე ივანჩენკოვა, მიაწერა რა მას შეგნებული კონტრრევოლუციური მომზადება უპარტიო მუშის კულინიჩენკოს გამოსვლისა სსრ კავშირის უმაღლეს საბჭოს წინასაარჩევნო კრებაზე. შემოწმებისას გამოირკვა, რომ ივანჩენკოვას მთელი „დანაშაული“ იმაში მდგომარეობდა, რომ წინასაარჩევნო კრებაზე უპარტიო მუშა კულინიჩენკო მას შემდეგ, რაც მან უამბო კრებას თავისი ცხოვრების შესახებ, დაიბნა გამოსვლის დროს და დაავიწყდა დაესახელებინა უმაღლეს საბჭოს დეპუტატობის კანდიდატის გვარი.

კუიბიშევის ოლქის ბევრ რაიონში პარტიიდან გარიცხულ იქნა მრავალი კომუნისტი იმ მოტივით, რომ ისინი ხალხის მტრები არიან. ამავე დროს, შინსახკომის ორგანოები ვერავითარ საფუძველს ვერ პოულობენ პარტიიდან ამ გამორიცხულთა დაპატიმრებისათვის. მაგალითად, საკ. კ. პ. (ბ) ბოლშე-ჩერნიგოვის რაიკომმა პარტიიდან გარიცხა და ხალხის მტრებად გამოაცხადა 50 კაცი რაიონულ პარტორგანიზაციაში მყოფ 210 კომუნისტის საერთო რაოდენობიდან, მაშინ, როცა ამ გამორიცხულებიდან 43-ის მიმართ შინსახკომის ორგანოებმა ვერავითარი საფუძველი ვერ ნახეს დაპატიმრებისათვის. საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული პარტიული კონტროლის კომისიის კუიბიშევის ოლქის პარტკოლეგიაში ცხადდებიან ბევრნი საკ. კ. პ. (ბ) რაიკომების მიერ გარიცხულნი, რო-

გორც ხალხის მტრები, და მოითხოვენ ან დააპატიმრონ ისინი, ან მოხსნან მათ სამარცხვინო დალი.

საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურ კომიტეტს მოეპოვება ცნობები იმის შესახებ, რომ ასეთ ფაქტებს ადგილი აქვს სხვა პარტორგანიზაციებშიც.

საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი ჰთვლის, რომ ყველა ეს და მსგავსი ფაქტები პარტორგანიზაციებში გავრცელებულია უწინარეს ყოვლისა იმიტომ, რომ კომუნისტებს შორის არსებობენ, ჯერ კიდევ არ არიან გამოძეულნი და მხილებული ცალკეული კარიერისტი-კომუნისტები, რომლებიც ცდილობენ თავი გამოიჩინონ და დაწინაურდნენ პარტიიდან გარიცხვებით, პარტიის წევრთა წინააღმდეგ რეპრესიებით, ცდილობენ პარტიის წევრთა წინააღმდეგ ხელაღებითი რეპრესიების გამოყენების გზით თავი დაიზღვიონ სიფხიზლის ნაკლებობაში შესაძლო ბრალდებებისაგან.

ასეთი კარიერისტი-კომუნისტი ფიქრობს, რომ რაკი პარტიის წევრზე შეტანილია განცხადება, თუნდაც არასწორი ან პროვოკაციულიც კი, იგი, პარტიის ეს წევრი, საშიშია ორგანიზაციისათვის და საჭიროა რაც შეიძლება მალე განთავისუფლდეს მისგან, რათა თავი გამოიყვანოს ფხიზელ კაცად. ამიტომ მას ზედმეტად მიაჩნია ობიექტურად გაერკვეს კომუნისტისათვის წაყენებულ ბრალდებებში და წინასწარ სწყვეტს, რომ აუცილებელია მისი გარიცხვა პარტიიდან.

ასეთი კარიერისტი-კომუნისტი, სურს რა მოიპოვოს დამსახურება, სრულიად განურჩევლად ავრცელებს პანიკას ხალხის მტრების შესახებ და ადვილად იწყებს ყვირილს პარტკრებებზე რაიმე ფორმალური საბუთით, ან სრულიად უსაბუთოდ პარტიიდან პარტიის წევრთა გარიცხვის შესახებ. პარტიული ორგანიზაციები კი ხშირად კუდში მისდევენ ასეთ მყვირალა კარიერისტებს.

ასეთი კარიერისტი-კომუნისტი გულგრილად ეკიდება პარტიის წევრთა ბედიბალს და მზად არის შეგნებულად უმართებულოდ გარიცხოს პარტიიდან ათობით კომუნისტები იმისათვის, რომ თვითონ ფხიზელ კაცად გამოიყურებოდეს. იგი მზად არის მცირემნიშვნელოვანი დანაშაულებისათვის გარიცხოს პარტიის წევრები პარტიიდან, რათა მიიწეროს „დამსახურება“ მტრების მხილებაში, ხოლო თუ ზემდგომი პარტიული ორგანოები აღადგენენ პარტიიდან უმართებულოდ გარიცხულთ, ოდნავ უხერხულობასაც არ გრძნობს და სდგება იმ ადამიანის პოზაში, რომელიც კმაყოფილია იმით, რომ მან ყოველ შემთხვევაში დაიზღვია თავი „სიფხიზლის“ მხრივ.

პარტიული ორგანიზაციები და მათი ხელმძღვანელები იმის ნაცვლად, რომ ყალბი სიფხიზლის ნილაბი ჩამოგლიჯონ ასეთ „კომუნისტებს“ და სააშკარაოზე გამოიყვანონ ისინი, ხშირად თვითონ უქმნიან მათ პარტიის რიგების სიწმინდისათვის ფხიზელ მებრძოლთა შარავანდედს.

ღროა ვამხილოთ ასეთი უკაცრავად პასუხია კომუნისტები და დავგმობთ ისინი, როგორც კარიერისტები, რომლებიც ცდილობენ მოიპოონ

დამსახურება პარტიიდან გარიცხვებით, ცდილობენ თავი დაიზღვიონ პარტიის წევრთა წინააღმდეგ რეპრესიებით.

შემდეგ, ცნობილია ბევრი ფაქტი, როცა ხალხის შენიღბული მტრები, მავნებელ-თვალთმაქცები პროვოკაციული მიზნებით აწყობენ ცილისმწამებლურ განცხადებათა შეტანას პარტიის წევრებზე და „სიფხიზლის გაშლის“ საბაბით აღწევენ საკ. კ. პ. (ბ) რიგებიდან პატიოსანი და თავდადებული კომუნისტების გარიცხვას, რითაც იცდენენ დარტყმას და თავს ინარჩუნებენ პარტიის რიგებში.

ხალხის მხილებული მტერი, საკ. კ. პ. (ბ) როსტოვის საოლქო კომიტეტის ხელმძღვანელი პარტიული ორგანოების განყოფილების ყოფილი გამგე შაცკი და მისი თანამონაწილეები, სარგებლობდნენ რა საკ. კ. პ. (ბ) როსტოვის საოლქო კომიტეტის ხელმძღვანელთა პოლიტიკური სიბეცით, პარტიიდან რიცხავდნენ პატიოსან კომუნისტებს, აშკარად არასწორი სასჯელი გამოჰქონდათ მუშაკებისათვის, ყოველნაირად აბოროტებდნენ კომუნისტებს და ამავე დროს ყველაფერს აკეთებდნენ, რაც კი შესაძლებელი იყო, თავისი კონტრრევოლუციური კადრების შესანარჩუნებლად პარტიაში.

იმავე როსტოვში, საკ. კ. პ. (ბ) როსტოვის საოლქო კომიტეტის სკოლების განყოფილების ყოფილმა გამგემ ხალხის მტერმა შესთავაზა კონტრრევოლუციური ორგანიზაციის დავალებით როსტოვის პედაგოგიური ინსტიტუტის პარტიულ ორგანიზაციაში ჩაატარა 30-დე პატიოსანი კომუნისტის გარიცხვა პარტიიდან.

უკრაინის კ. პ. (ბ) კიევის საოლქო კომიტეტის ყოფილი მდივანი, ხალხის მტერი კუდრიავეცი პარტიულ კრებებზე გამოსულ კომუნისტებს მუდამ მიმართავდა პროვოკაციული კითხვით: „თქვენ კი თუნდაც ვინმეს შესახებ დაჭიწერიათ განცხადებაო?“ ამ პროვოკაციის შედეგად კიევში შეტანილ იქნა პოლიტიკურად სახელგამტეხი განცხადებანი ქალაქის პარტორგანიზაციის წევრთა თითქმის ნახევარზე, ამასთან განცხადებათა უმეტესობა აღმოჩნდა აშკარად არასწორი და პროვოკაციულიც კი.

საკ. კ. პ. (ბ) ქ. სტალინგრადის ბარიკადის რაიკომის აწ მხილებულმა მტრულმა ხელმძღვანელობამ „ანტისაბჭოთა ლაპარაკისათვის“ პარტიიდან პროვოკაციულად გარიცხა და დააპატიმრებინა პარტიის წევრი 1917 წლიდან მოხნატკინი, ყოფილი წითელი პარტიზანი, ქარხანა „ბარიკადის“ ერთერთი უდიდესი საამქროს უფროსი. როგორც შემოწმების შედეგად გამოირკვა, ეს „ანტისაბჭოთა ლაპარაკი“ იმაში გამოიხატებოდა, რომ ამხ. მოხნატკინი ამხანაგებთან საუბარში უკმაყოფილებას გამოსთქვამდა იმის გამო, რომ სოფლსაბჭო უსულგულოდ ეპყრობოდა იმ პარტიზანულ რაზმის მეთაურის, სამოქალაქო ომის წლებში თეთრებთან ბრძოლის დროს მოკლულის შეიღებს, რომელშიც მოხნატკინი იყო მეთაურის თანაშემწედ. ამხ. მოხნატკინი პარტიის წევრის უფლებებში მხოლოდ მას შემდეგ იქნა აღდგენილი, როცა საქმეში ჩაერია საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული პარტიული კონტროლის კომისია.

პარტიულ აპარატში შემძვრალი მტრების პროვოკაციული მუშაობის ასეთ ფაქტებს აღილი ჰქონდათ აგრეთვე ვორონეჟის, კრასნოდარის, ჩელიაბინსკის და სხვა პარტიულ ორგანიზაციებში.

ყველა ეს ფაქტი ზვიჩვენებს, რომ მრავალმა ჩვენმა პარტორგანიზაციამ და მათმა ხელმძღვანელებმა დღემდე ვერ შესძლეს შეემჩნიათ და ემხილებინათ ოსტატურად შენიღბული მტერი, რომელიც ცდილობს ყვირილით სიფხიზლის შესახებ შენიღბოს თავისი მტრობა და თავი დაირჩინოს პარტიის რიგებში — ეს ერთი, — და მეორე, ცდილობს რებრესიათა ზომების გატარების გზით — გაანადგუროს ჩვენი ბოლშევიკური კადრები, დასთესოს დაურწმუნებლობა და ზედმეტი ეჭვიანობა ჩვენს რიგებში.

ასეთი შენიღბული მტერი — უბოროტესი გამცემელი — ჩვეულებრივ ყველაზე მაღლა გაჰყვიროს სიფხიზლეზე, ჩქარობს რაც შეიძლება უფრო მეტი „ამხილოს“ და ყოველივე ამას სჩადის იმ მიზნით, რომ დაჰფაროს თავისი საკუთარი დანაშაულობანი პარტიის წინაშე და ჩამოაშოროს პარტიული ორგანიზაციის ყურადღება ხალხის ნამდვილი მტრების მხილებას.

ასეთი შენიღბული მტერი — საზიზღარი თვალთმაქცი — ყოველნაირად ისწრაფვის შექმნას პარტორგანიზაციებში ზედმეტი ეჭვიანობის ვითარება, როცა პარტიის თვითეულ წევრს, რომელიც ვინმეს მიერ ცილდანაწამები მეორე კომუნისტის დასაცავად გამოვიდა, დაუყოვნებლივ ბრალს სდებენ სიფხიზლის უქონლობაში და ხალხის მტრებთან კავშირ-ურთიერთობაში.

ასეთი შენიღბული მტერი — საძაგელი პროვოკატორი — იმ შემთხვევებში, როცა პარტორგანიზაცია იწყებს კომუნისტზე შეტანილი განცხადების შემოწმებას, ყოველნაირად ჰქმნის პროვოკაციულ ვითარებას ამ შემოწმებისათვის, კომუნისტის გარშემო სთესავს პოლიტიკური უნდობლობის ატმოსფეროს და ამით, საქმის ობიექტიური გარჩევის ნაცვლად, მის წინააღმდეგ აწყობს ახალ განცხადებათა ნაკადს.

პარტიული ორგანიზაციები და მათი ხელმძღვანელები ნაცვლად იმისა, რომ გამოამჟღავნონ და ამხილონ ასეთი შენიღბული მტრის პროვოკაციული მუშაობა, ხშირად კულში მისდევენ მას, უქმნიან მას დაუსჯელობის ვითარებას პატიოსანი კომუნისტების წინააღმდეგ ცილისწამებისათვის და თვითონ ადგებიან პარტიიდან მასობრივი დაუსაბუთებელი გარიცხვის, სასჯელთა დადების გზას და ა. შ. კიდევ მეტი, თვით იმ მტრების მხილების შემდეგაც, რომელნიც შეიპარნენ პარტიულ აპარატში და ცილს სწამებენ პატიოსან კომუნისტებს, ჩვენი პარტიული ხელმძღვანელები ხშირად არ იღებენ ზომებს პარტიულ ორგანიზაციებში მავნებლობის ლიკვიდაციისათვის პარტიიდან კომუნისტების არასწორ გარიცხვათა მხრივ.

ღროა ყველა პარტიულმა ორგანიზაციამ და მათმა ხელმძღვანელებმა ამხილონ და ბოლომდე მოსპონ შენიღბული მტერი, რომელიც შეიპარა ჩვენს რიგებში და ცდილობს ყალბი ყვირილით სიფხიზლის შესახებ დაჰფაროს თავისი მტრობა და თავი დაირჩინოს პარტიაში, რათა განაგრძოს მასში თავისი საზიზღარი გამცემლური მუშაობა.

რომ აიხსნება, რომ ჩვენმა პარტიულმა ორგანიზაციებმა დღემდე არ აშხილეს და სამარცხვინო ბოძზე არ გააკრეს არათუ კარიერისტი-კომუნისტები, რომელნიც ცდილობენ თავი გამოიჩინონ და დაწინაურდნენ პარტიიდან გარიცხვებით, არამედ შენიღბული მტრებიც პარტიის შიგნით, რომელნიც ცდილობენ სიფხიზლის შესახებ ყვირილით დაჰფარონ თავიანთი მტრობა და თავი დაირჩინონ პარტიაში, რომელნიც ცდილობენ რეპრესიათა ზომების გატარების გზით გაანადგურონ ჩვენი ბოლშევიკური კადრები და დასთესონ ზედმეტი ეჭვიანობა ჩვენს რიგებში?

ეს აიხსნება დანაშაულებრივ-ქარაფშუტული დამოკიდებულებით პარტიის წევრთა ბედილობისადმი.

ყველასათვის ცნობილია, რომ ბევრი ჩვენი პარტიული ხელმძღვანელი აღმოჩნდა პოლიტიკურად ბეცი საქმოსანი, მათ საშუალება მისცეს ხალხის მტრებს და კარიერისტებს გვერდი აეველოთ მათთვის და ქარაფშუტულად შეორეხარისხოვან მუშაკებს მიანდვეს მთლიანად იმ საკითხების გადაჭრა, რომლებიც პარტიის წევრთა ბედილობას ეხებიან, და დანაშაულებრივად განზე გადგნენ ამ საქმის ხელმძღვანელობისაგან.

საოლქო კომიტეტები, სამხარეო კომიტეტები, ნაცკომპარტიათა ცენტრალური კომიტეტები და მათი ხელმძღვანელები არათუ ასწორებენ ანტიპარტიულ, ბოლშევიზმისათვის უცხო პრაქტიკას პარტიიდან კომუნისტების გარიცხვის საქმეში, არამედ ხშირად თვითონ, თავისი არასწორი ხელმძღვანელობით, ნერგავენ ფორმალურ და უსულგულო-ბიუროკრატიულ დამოკიდებულებას პარტიის წევრებისადმი და ამით ჰქმნიან ხელსაყრელ ფაქტორებს კარიერისტ-კომუნისტებისა და პარტიის შენიღბული მტრებისათვის.

არ ყოფილა არცერთი შემთხვევა, რომ საოლქო კომიტეტებს, სამხარეო კომიტეტებს, ნაცკომპარტიათა ცენტრალურ კომიტეტებს, საქმეში გარკვევის შემდეგ, დაეგმოთ პარტიის წევრებისადმი ხელაღებითი, საერთო მიდგომის პრაქტიკა, პასუხისგებაში მიეცათ ადგილობრივ პარტიულ ორგანიზაციათა ხელმძღვანელები პარტიიდან კომუნისტების დაუსაბუთებელი და არასწორი გარიცხვისათვის.

პარტიულ ორგანიზაციათა ხელმძღვანელებს გულუბრყვილოდ სჯერათ, რომ არასწორად გამოიციხულთა მიმართ შეცდომების გამოსწორებას შეუძლია ძირი გამოუთხაროს პარტიის ავტორიტეტს და ავნოს ხალხის მტრების მხილების საქმეს, მათ არ ესმით, რომ პარტიიდან არასწორი გარიცხვის თვითნებური შემთხვევა ხელსაყრელია პარტიის მტრებისათვის.

ბევრ საოლქო და სამხარეო ორგანიზაციაში სრულიად უმოძრაოდ აწყვეა დიდძალი განუხილველი აპელაციები. როსტოვის ოლქში არ არიან განხილული 2500-ზე მეტი აპელაცია, კრასნოდარის მხარეში — 2.000. სმოლენსკის ოლქში — 2.300, ვორონეჟის ოლქში — 1.200, სარატოვის ოლქში — 500 და სხვ.

საოლქო კომიტეტებმა, სამხარეო კომიტეტებმა, ნაცკომპარტიების ცენტრალურმა კომიტეტებმა, ხელი აიღეს რა გარიცხულთა აპელაციების განხილვაზე, წინააღმდეგ პარტიის წესდებისა, საკ. კ. პ. (ბ) რაიკომებისა.

და საქალაქო კომიტეტების გადაწყვეტილებანი ამ საკითხზე გადააქციეს უაპელაციო და საბოლოო გადაწყვეტილებებად.

ყოველივე ეს ნიშნავს, რომ საოლქო კომიტეტები, სამხარეო კომიტეტები, ნაცკომპარტიების ცენტრალური კომიტეტები არსებითად განზე გადგნენ ადგილობრივი პარტიული ორგანიზაციების საქმიანობის ხელმძღვანელობისაგან ყველაზე მნიშვნელოვან და მწვავე საკითხში, პარტიის წევრთა ბედობის საკითხში, და ამ საკითხის გადაჭრა მთანდევს თვითდინებას, ხშირად კი თვითნებობასაც.

საოლქო კომიტეტები, სამხარეო კომიტეტები, ნაცკომპარტიების ცენტრალური კომიტეტები თვითონ უწყობენ ხელს პარტიიდან მსსობრივ ხელაღებით გარიცხვათა პრაქტიკას იმით, რომ დაუსჯელად სტოვებენ იმ პარტიულ ხელმძღვანელებს, რომლებიც უშვებენ თვითნებობას კომუნისტების მიმართ.

დროა ბოლო მოვუდოთ ბოლშევიკებისათვის უცხო, ფორმალურ და უსულგულო ბიუროკრატიულ დამოკიდებულებას ადამიანებისადმი, პარტიის წევრებისადმი.

დროა შევიგნოთ, რომ:

„პარტია პარტიის წევრისათვის მეტად დიდ და სერიოზულ საქმედ გახდა და პარტიის წევრობა ან პარტიიდან გარიცხვა — ეს დიდი გარდატეხაა ადამიანის ცხოვრებაში“.

დროა შევიგნოთ, რომ:

„პარტიის რიგითი წევრებისათვის პარტიაში ყოფნა ან პარტიიდან გარიცხვა, — ეს სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხია“. (სტალინი).

დროა შევიგნოთ, რომ ბოლშევიკური სიფხიზლის დედაარსი იმაში მდგომარეობს, რომ გქონდეს უნარი ამხილო მტერი, რა რიგ ცბიერიც და გაქნილიც უნდა იყოს იგი, რა სამოსელითაც უნდა ირთვებოდეს იგი, და არა იმაში, რომ ვანურჩევლად ან „ყოველი შემთხვევისათვის“ ათობით და ასობით რიცხვადე პარტიიდან ყველას, ვინც ხელში მოგხვდება.

დროა შევიგნოთ, რომ ბოლშევიკური სიფხიზლე არათუ გამორიცხავს არამედ, პირიქით, გულისხმობს უნარს გამოიჩინო მაქსიმუმი სიფროთილედ და ამხანაგური ზრუნვა პარტიიდან გარიცხვის ან პარტიის წევრთა უფლებებში გარიცხულების აღდგენის საკითხების გადაჭრისას.

საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი მოითხოვს ყველა პარტიული ორგანიზაციისა და მათი ხელმძღვანელებისაგან ყოველნაირად გააძლიერონ პარტიული მასების ბოლშევიკური სიფხიზლე, ბოლომდე ამხილონ და აღმოფხვრან პარტიის ყველა ნებისითი და უნებლიე მტერი.

საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი ამ ამოცანის წარმატებით გადაჭრის უმნიშვნელოვანეს პირობად სთვლის — ადამიანებისადმი პარტიის წევრებისადმი ხელაღებითი, არაინდივიდუალური, საერთო მიდგომის ანტიპარტიული პრაქტიკის სრულ ლიკვიდაციას.

საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი ადგენს:

1. დაევალოთ საოლქო კომიტეტებს, სამხარეო კომიტეტებს, ნაცკომპარტიების ცენტრალურ კომიტეტებს და ყველა პარტიულ ორგანიზაციას

გადაჭრით მოულონ ბოლო პარტიიდან მასობრივ, ხელაღებითს გარიცხვებს და ნამდვილად დააწესონ ინდივიდუალური, დიფერენცირებული მიდგომა პარტიიდან გარიცხვის ან პარტიის წევრთა უფლებებში გარიცხულთა აღდგენის საკითხების გადაჭრისას.

2. დაევალოთ საოლქო კომიტეტებს, სამხარეო კომიტეტებს, ნაცკომპარტიების ცენტრალურ კომიტეტებს მოხსნან პარტიული პოსტებიდან და მისცენ პარტიულ პასუხისგებაში ის პარტიული ხელმძღვანელები, რომელნიც არ ასრულებენ საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის დირექტივებს, პარტიიდან რიცხავენ საკ. კ. პ. (ბ) წევრებსა და კანდიდატებს ისე, რომ გულმოდგინეთ არ ამოწმებენ მთელ მასალას, და უშვებენ თვითნებობას პარტიის წევრთა მიმართ.

3. წინადადება მიეცეთ საოლქო კომიტეტებს, სამხარეო კომიტეტებს, ნაცკომპარტიების ცენტრალურ კომიტეტებს და საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული პარტიული კონტროლის კომისიის პარტკოლეგიებს სამი თვის ვადაში დაამთავრონ პარტიიდან ყველა გარიცხულის აპელაციათა განხილვა.

4. დაევალოს ყველა პარტიულ კომიტეტს თავის დადგენილებებში პარტიიდან კომუნისტების გარიცხვის შესახებ ნათლად და ზუსტად აღნიშნონ მოტივები, რომლებიც გახდა გარიცხვის საფუძველი, რათა ზემდგომ პარტიულ ორგანოებს შესაძლებლობა ჰქონდეთ შეამოწმონ ამ დადგენილებათა სისწორე, ხოლო რაიკომის, საქალაქო კომიტეტის, საოლქო კომიტეტის ან ნაცკომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის თვითთული ასეთი დადგენილება აუცილებლად გამოქვეყნდეს პრესაში.

5. დაწესდეს, რომ პარტიული ორგანოები, აღადგენენ რა პარტიის წევრთა უფლებებში ადგილობრივი პარტორგანიზაციების მიერ უმართებულად გამორიცხულთ, ვალდებული არიან თავის დადგენილებებში ზუსტად აღნიშნონ, თუ საკ. კ. პ. (ბ) რომელმა რაიკომმა, საქალაქო კომიტეტმა უნდა მისცეს პარტიაში აღდგენილს პარტიული დოკუმენტები.

6. დაევალოთ პარტიის რაიკომებს, საქალაქო კომიტეტებს დაუყოვნებლივ მისცენ პარტიული დოკუმენტები პარტიაში აღდგენილთ, ჩააბან ისინი პარტიულ მუშაობაში და განუმარტონ პირველადი პარტორგანიზაციების ყველა წევრს, რომ ისინი პასუხს აგებენ საკ. კ. პ. (ბ) რიგებში აღდგენილთა ბოლშევიკური აღზრდისათვის.

7. დაევალოთ პარტიულ ორგანიზაციებს პარტიულ პასუხისგებაში მისცენ ის პირნი, რომელნიც დამნაშავენი არიან პარტიის წევრებისათვის ცილისწამებაში, სავსებით მოახდინონ პარტიის ამ წევრთა რეაბილიტაცია და გამოაქვეყნონ პრესაში თავისი დადგენილებანი იმ შემთხვევებში, როცა წინასწარ მოთავსებული იყო პრესაში პარტიის წევრის სახელგამტენი მასალები.

8. აეკრძალოთ პარტორგანიზაციებს შეიტანონ კომუნისტის სააღრიცხვო ბარათში პარტიიდან მისი გარიცხვის ფაქტი სააპელაციო საჩივრის განხილვამდე და გარიცხვის შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

9. აიკრძალოს არასწორი, მავნე პრაქტიკა, როცა საკ. კ. პ. (ბ)-დან გარიცხულებს დაუყოვნებლივ ხსნიან მათ მიერ დაკავებული თანამდებობიდან.

დაწესდეს, რომ ყველა შემთხვევაში, როცა საჭირო ხდება, საკ. კ. პ. (ბ)-დან გარიცხვასთან დაკავშირებით, განთავისუფლებულ იქნას მუშაკი დაკავებული თანამდებობიდან. ეს განთავისუფლება შეიძლება მოხდეს მისთვის მხოლოდ სხვა სამუშაოს მიცემის შემდეგ.

10. დაუვალოთ საოლქო კომიტეტებს, სამხარეო კომიტეტებს, ნაცკომპარტიების ცენტრალურ კომიტეტებს არაუგვიანეს 1938 წლის 15 თებერვლისა უზრუნველყონ სათანადო საბჭოთა და სამეურნეო ორგანოების საშუალებით საკ. კ. პ. (ბ)-დან გარიცხულთა მიღება სამუშაოზე და შემდეგში არ დაუშვან ისეთი მდგომარეობა, რომ საკ. კ. პ. (ბ)-დან გარიცხულნი სამუშაოს მოკლებულნი რჩებოდნენ.

მხატვრული დღე ეხატურა

მარიკა ბარათაშვილი

რენიანი ოქტომბერში

მოგონებაში ვერ ავკინძავ ოქტომბრის დღეებს.
არც მინახეიხარ,
ბავშვი ვიყავ მაშინ პატარა.
გვიან... ფიქრებში ვაყვავებდი არნახულ ხეებს,
შენზე ოცნებამ
შენი გზები შემომატარა.
გავოცებულვარ არნახული სიბუმბერაზით,
შენზე ფიქრებში
ხშირად ღამე დამიხვეია...
შემოგზევევივარ შორით მაგ შუბლს ბავშურ სინაზით
და ნაფიქრალი
ფიანდაზად დამირხვეია.

— „ —

...შემდეგ —
ჭინჭრებით დასუსხული დღე იანვარის...
ეს მოგონება ახლაც მკაწრავს,
თითქოს მაშინებს...
არა!
ეს იყო შემზარავი, მძიმე სიზმარი...
ვხედავდი: ყველგან გლოვასა და
თალხის არშიებს.
ქარხნის ზრიალი,
ორთქლმავლების ცივი კივილი,
ბარს ასხლეტილი,
იჭრებოდა დანისლულ მთაში...
ვიდექ გამშრალი,
აუწერელ გულის ტკივილით
და შემოდგომის ფოთოლივით
ავთრთოლდი მაშინ...

3. 0. 306050

...შემდეგ: მოსკოვი,
მაეზოლეი,
ვნახე მძინარე,
მოკუმულ პირით, უსიცოცხლო, უძრავ თვალებით.
„ნეტავ მენახა იგი ბაგე
ღია, მცინარე“...
ბევრჯერ ვინატრე ანთებული იღუმალეებით.

— „ —

...და ეს რა არის?
მოლანდება მე არ მჩვევია!
ხორცი შესხმია
ოცნებებში მოხაზულ სახეს!
აგერ!
კეთილად იღიმები, დიღო გენიავ!
აგერ!
ბაგეებს აღგზნებული სიტყვებით არწევ...
მსახიობია??
არა!
ასე ვინ გიმზავსებდა!
სურათი არის?
არა!
არის ბრძოლების ვანცლა.
გადმოიღვარა დიდი გრძნობა საესე თასებალ,
გადმოიღვარა...
და ყოველ გულს ძირამდე ჩასწვდა...
შე აღარა მაქვს ცალკე გული,
არც ცალკე ფიქრი,
ერთი გული სცემს ამ დარბაზში...
მაჯაც ერთია...
ჩვენც შენთან ერთად გამალებით პეტროგრადს მივქრით,
ჩვენი განცდებიც *
აზღვავებულ განცდებს ერთვიან.
აი ქალაქიც!
და ქარხნებში ისერი ნაპერწკლებს...
მაგარ ჯებირებს
შიაწყვიტე გრძნობების ზეავი:
„ძველი სამყარო უნდა დავსწვათ,
დროა აფეთქდეს,
არ გვინდა ომი.
მოვიპოვოთ პური და ზავი!“...
და იმ ნაპერწკლებს მოვუზგუზე ავარდა ალი,

ადგა ქალაქი...
 და უნდობი გაჩაღდა ბრძოლა.
 რამდენი გული აგედევნა,
 რამდენი თვალი...
 „ლენინ აქ არის!“
 აღტაცება...
 შიში და ძრწოლა.
 მინდა მზრუნველად გინანინო, ტკბილი ალერსით,
 სადას, უბრალოს,
 იატაკზე მალვით მძინარეს,
 გადმოვადვარო ნაზი გრძნობა გულში წალესი,
 მაგ შუბლს...
 ბაგეებს...
 ისტორიას რომ აბრწყინვალებს.
 ვხედავ ჯაშუში გიდარაჯებს...
 ფიქრში გავკივი:
 „არ ჩამოხვიდე,
 ძირს სიკვდილი დაგელოდება!“
 ო, რად არ ძალმიძს,
 მოლაღატეს ჩავკრა მახვილი,
 ან და უეცრად...
 თავს დავატყდე მძიმე ლოდებად.
 სურათი სურათს ღრუბლებივით ასდევნებია...
 ბრძოლა,
 ყიჟინა,
 გამარჯვება და სიკისკასე...
 რა ზეიმია შენს გარშემო!
 რა განცდება!
 დარბაზი ეკრანს
 და ეკრანი ჩვენს ხმაურს ავსებს.

— :: —

და როცა ისევ
 გაიცრიცა ეკრანის ფარდა,
 ელექტრომ თავზე ოქროს ძნები გადმოგვაყარა,
 თვალი გეძებდა,
 შენ არ სჩანდი, დიადო, მაგრამ
 შენზე ოცნებამ შენი გზები შემოგვატარა.

ქვემო გალობი

597
12 21

ბაღში მოსულა მანათობელი,
გადაუშლია მხარები და შუბლი, —
ხალხის სიცოცხლე და ახლობელი,
ახალი მზე და ახალი შუქი.

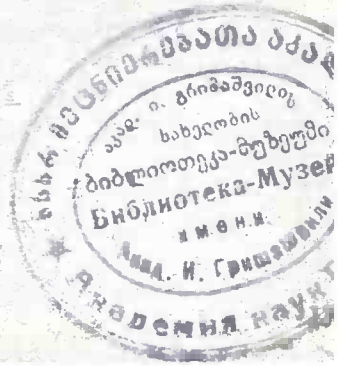
აქ სიმწვანეა და იფურცლება
ოქროთნაქარგი ფოთლის სირმები,
ხეც აღარა დგას ბაღში უცვლელად,
მოკუნტრუმობენ მთიდან ირმები.

ასე მგონია, ყვავილნარებში
ჩამოფრქვეულა სხივთა კრებული
და სივაჟაკე დიად მხარეში
ზეიმობს ყველგან გამარჯვებული.

სასიყვარულოდ თვალს რომ გააბელს,
ბავშვიც ტიტინებს: ძია ლენინი!
ასე იქუხებს დიდი სახელი,
ხალხის გულიდან გადმოდენილი.

წამომდგარა და ეს გრიგალები
მარმარილოში გამოკვეთილა,
ფიქრობ: ბელადის ბრძენი თვალები
ნეტავ ცოცხალი მაინც მეხილა!

და ამ ფიქრებით ბაღსაც გავცილდი,
ყველგან ცხოვრების შნო და სიამე,
როგორ გვაკაეებს „მთების არწივი“
ახალი ყოფის ადამიანებს!

ქვეყნის სივრცეზე მხრებ-გადაშლილი
დგას კოლხიდელი უხვი ნათელით,
ბედნიერება — გზა ჯულაშვილის,
მტრებზე მახვილი და ჟრუანტელი!

...წამომდგარა და ეს გრივალები
მარმარილოში გამოკვეთილა.
ვფიქრობ: ბელადის ბრძენი თვალები
ნეტავ ცოცხალი მაინც მეხილა.

ლენინს

კვლავ ცოცხალი ხარ, — სინათლეს აფრქვევ,
ხარ მაღალი და მზის ელვარება,
შენს ცეცხლის სიტყვას და უკვდავ საქმეს
მხოლოდ მზე სავსე შეეძარება.

შენ ყველგანა ხარ, და შენი გული
ჩვენი ცხოვრების ბაირალია,
ბედნიერების დღე ანთებული
აყვავებული შენი ბალია.

ვართ ბედნიერი და ალის-ფერი,
სხივმოსილები, — უსაზღვროდ დიდი;
სტალინმა გვჭედა ასე ძლიერი,
შენ რომ ბუმბერაზ არწივად ზრდიდი.

კობამ ანთო შუქი ცხოველი,
ბედნიერ ხალხის გულს რომ ედება,
ასე იზრდება ჩვენი ცხოვრება —
დიდი სტალინის შემოქმედება.

გადაგვიშალა სიბრძნის ქარტია,
სიბრძნის ფურცელი, — უძლეველობის,
სადაც უჭრობი ცეცხლი ანთია
ხალხის უფლების და დღეგრძელობის.

კვლავ ცოცხალი ხარ, — სინათლეს გვაფრქვევ;
ხარ მაღალი და მზის ელვარება,
შენს დიად სიტყვას და უკვდავ საქმეს
მხოლოდ მზე სავსე შეეძარება.

მზის დაბადება

„აქ, 1879 წლის 21 დეკემბერს დაიბადა დიდი სტალინი“

წარწერიდან სახლზე, სადაც დაიბადა
კომბოლიური ბელადი.

იყო ბრძოლა და ხოცვა-ჟლეტა, იყო ვაება,
გვენატრებოდა სიხარული და მზის სინათლე,
მართალი აზრი უსასრულო ღამეს დაება, —
ღამე გატყდა და დაიბადა ხალხის სიმართლე.

ცა უღრუბლოა, დილა არის, თეთრი დილაა,
მზე ცაზე არის, ცისკარია დღეს ჩემი გული,
და მიხარია, ამ დღემ აღარ დაიგვიანა,
რომ ჩვენს გულებში ჩაენერგა ეს სიხარული.

მღერის ეს გული, ეს რიგები მღერად მიდიან,
გალხვა ყინული და სიცივე ძვალს არ გვითოშავს,
აღფრთოვანება ისე ღრმა და ისე დიდია,
როგორც ნათელი — ჩვენი მიზნის უძლევი დროშა.

ცეცხლად მოედო ამ ქვეყანას ის განთიადი,
როცა სხივჭარბი მზის აკვანი ქართლში დაირწა,
ღამე გაირღვა ტრამალებზე და მზე დიადი
ნათელ დღეებად დაეფინა ამ დედამიწას.

დავდივარ ლაღად, ახალ მზეზე ვამბობ სიმღერას,
ჩვენმა ეპოქამ, ხალხმა შობა ეს მზის სადარი,
ჩვენი სინათლე სტალინია და ჩვენი მზეა,
მართალი სიტყვის და მართალი საქმის სარდალი.

რა დიადია წელთაღრიცხვის ეს მონაკვეთი,
რა ბედნიერი ამ ეპოქის გმირი თაობა!
გაივლის წლები, არ დარჩება მოდგმა არც ერთი,
რომ არ უმღერდეს ჩვენს დიდებას, გამბედაობას.

ჩვენი სიმღერა გადასწვდება მრავალ ეპოქას,
მზის დაბადებას რომ უმღერენ ჩვენი გულები,
შემდგომ თაობებს სიხარულის სიტყვად ეყოფათ,
რომ მზესთან ვიბრძვით, მძლე რიგებად დარკინულები.

სამშობროს

ჩემი ოცნების კრიალა ცაზე
მუდამ შენი მზის არი დიდება,
მისი სხივები და სილამაზე
არ ინისლება, არ იბინდება.
იდიდოს იგი მარად ბრწყინვალე,
ცასა და მიწას არ მოსწყინდება,
ქვეყნად დაადნობს ყველა მყინვარებს,
მსოფლიო ცაზე ამობრწყინდება!

მრავალფეროვანს, მრავალმთებიანს,
აგყვავებია ტყე და ხნულები.
სახე ღიმილით გაგნათებია,
გარდი გფენია მკერდზე ულევი.
შენი კამარა არ იბინდება,
ბალად ქცეულან უდაბურები,
ყველგან გმრობის ისმის დიდება,
ქვებიც მღერიან გულჩადგმულები...

ვინ აამღერა ამდენი გული?
ვინ შთააგონა გმირი ამდენი?
შენს დიდ საზღვრებზე შემორკინული,
სასწაულების შენთვის ჩამდენი?
ცას ვინ მოსტაცა მზე დიდებული,
ქვეყნად ხალხისთვის გადმონადენი?
მოხუცი, წლებთან შეჭიდებული,
მღერის: „მეორედ დავიბადენით“...

მღერიან შენი მთები, ველები,
შენი ვოლგა და შენი ენგურტი,

ეს სიხარული, ეს სიმღერები
ჩვენს გულებშია გადმონერგული.
მდერიან შენი გარიჟრაჟები,
დაუღრუბლავი ვარსკვლავთ კრებული,
მტრის ამკაფავი შენი ვაჟები,
ა და ხმელეთზე გამაგრებული.

მატროსი შტაპანიო

(„ბლაგოვის“ დაღუპვა)

გემი გრილით მიარღვევს, აპობს-
ეგეოსის ზღვის ზვირთებს მგზნებარეს;
აფრა-გაშლილი ქართან ნავარდობს
და ესალმება მშობლიურ მხარეს.

ვით თავისუფალ ქვეყნის დიდება —
ჰიმნი მთრთოლვარე ბაქანზე გრგვინავს;
გემს გრივალების არ ერიდება
და ფრთამაგარი ზღვაზე მიფრინავს.

მოულოდნელად წყლის უფსკრულიდან
წყალქვეშა ნავმა სტყორცნა ტალღები
და ვერაგულად, ყოველი მხრიდან
გარს შემოგვერტყნენ ზღვის ყაჩაღება.

„—მოგვეყვით უკან!“ გესლით ნალესი
მოისმა ხმები მრისხანე, მწყურალი.
მაგრამ ჩვენ მედგრად, აღებულ გეზით,
წყალზე სრიალით განვაგრძეთ კვალი.

თურმე პირატებს განზრახვა სხვა აქვთ,
როგორც სიკვდილის წინამორბედი,
ჩვენი ზომალდის დასაძირავად
გამოაცურეს უცბად ტორპედი.

ქვესკნელის ქუხილს ზღვამ მისცა ბანი,
შეირხა გემი გადაყირული;
ამდროს გმირულად ერთი ჩვენგანი,
დაეცა წყალზე გულგანგმირული.

ეს იყო გმირი შტეპენკო პეტრე,
ჰქონდა მხნეობა ბოლშევიკური;
როგორც მესაქე, ღელვაში ბევრჯერ
დასჯახებია ქარიშხალს გულით.

როცა კვდებოდა, საფლავის პირად,
გვითხრა: „სამშობლოს სალამი ჩემი,
ერთი დაღუპულ გემის მაგივრად,
გთხოვთ ოცდახუთი ააგოთ გემი!“

„დე, ვაჟკაცურად ძვერდეს გულები,
(თუმც ჩემი ცურვა დასრულდა, მორჩა!);
მაღლა გეჭიროთ თავისუფლების
ლენინ-სტალინის ამაყი დროშა!“

გამოვეთხოვეთ მეგობარს, ბოლოს,
და ფიცი დავდეთ სამარის ქვაზე:
გმირს ათასობით მივცემთ სამშობლოს
ქვეყნის საბრძოლო მოწოდებაზე.

ქრონიკის
ქრონიკის

რა დილაა, ვიშ, რა დილა,
რა კრიალა, რა ლურჯთვალა!
თითქოს ცეცხლი გაჩენილა,
ისე ანთებს მზე ამ ქალაქს.
აბრეშუმის ქარხნის შუშებს
ავარაყებს წითლად ალი.
კომკავშირელ დობილ მუშებს
ჰშვენით ეშხის ნაპერწკალი.
აი სად ჩქეფს სიხალისე,
აი ლექსი ვისზე ითქმის!
მათ გარჯას და იერიშებს
ანვითარებს შრომის რიტმი.
ყაჭი, როგორც რძის ჩანჩქერი,
მისრიალებს უწყვეტ ძაფად
და მზის სხივთა ოქროს მტვერი
ოქროს თავთავს ართავს სწრაფად.
თვალ-ტანადი გოგონები
შეჭხარიან მასრის მწკრივებს
და ლამაზი მოგონებით
ყველას მკერდი ულივლივებს.
დარაზმული დაზვის წყება
უძვირფასეს მასალას ქსოვს,
ჩანჩალი თუ დაწუნება
ამ კოლექტივს ჯერ არ ახსოვს.
რა სითბოა, რა ხალისი,
რა გულხარობს ქარხნის ჭერი!
ნეტავ თქვენი ძმობის ღირსი
გავხდეთ, დებო, ამ სიმღერით!

სიმღერა თბილისზე

აინთება დილა თეთრად,
ცაზე მართავს მზე მარულას,
და თბილისი ჩვენთან ერთად
მზეს დაჰხვდება მხიარულად.

მზეს დაჰხვდება ლალად, ლხენით,
მთის კალთებზე შემომჯდარი,
გამოჩნდება სასახლენი,
როგორც ზღვაში გემთა ჯარი.

ვით წარსულის საჩუქარი,
დგას ამაყად ნარიყალა,
ახალ დღეებს მისცა მხარი
და ნისლები გადიყარა.

მეტეხი კი — ვით მყინვარი,
მტრების წინ რომ ქედს არ ხრიდა,
უწინ სავსე სისხლის ღვარით,
დღეს — საბჭოთა კულტურითა.

მტკვარს აკვანი გაუკეთეს,
მოუჭედეს ვერცხლით კიდე,
მიწას ფერი შეუცვალეს,
ცას კოშკები ჩამოჰკიდეს.

კაცი სადაც უნდა შესდგეს,
მწვანე ბალი გულმკერდს გაშლას,
რომ მშრომელმა შრომის შემდეგ
დაისვენოს მის წიაღში.

უცებ გახსნის ოქროს თვალებს
ღამე, ჩუმად მორბენილი,
და თბილისის ცაზე მთვარე
სჩანს საბჭოთა ორდენივით.

ისევ მოვა ქართლის ქედით
და სინათლეს მოჰფენს თბილისს
შზე-სტალინის განაჭედი
და ბერიას მოტანილი.

ჩემი ბაღის ვარსკვლავი

გაღსნა თუ არა კონდუქტორის ძახილი: „მოემზადეთ მგზავრებო!“ ყველაფერი აირია ვაგონში. ტალანი ისე გაიჭედა ხალხით და ბარგით, არა თუ გავლა — განძრევაც კი შეუძლებელი გახდა. მატარებელი კი ბაქანთან ერთი წუთით ჩერდებოდა მხოლოდ.

ის მომსიბლავი გოგონა, როგორსაც ხშირად ვხვდებით მგზავრობის დროს, თუ მთელი გზის მანძილზე გადაჭარბებულ სულიერ სიმშვიდეს ამჟღავნებდა, რა შეატყო ამჟამად, საქმეს მხოლოდ აჩქარება უშველისო, გაფაციცებით დაემშვიდობა გაცნობილ მგზავრებს და გასასვლელი-საკენ გზის გაკვლევას შეუდგა. მაგრამ ძნელად თუ შეიძლებოდა მოხერხებასა და სიმარჯვეს რაიმე ნაყოფი გამოეღო ამჟამად. მან ორჯერ გაიფიქრა უთუოდ — დავრჩებიო.

ერთ-ერთმა, გზაში გაცნობილმა მგზავრმა, რა შეატყო, უტვირთოდაც წარმოუდგენელი იყო გზის გაკვლევა, გოგონა კი მოზრდილ ჩემოდანს მიათრევდა გაჭირვებით, ნებართვის მიღებამდე გამოსტაცა ჩემოდანი და პირდაპირ ფანჯრიდან მიაწოდა მატარებლის დასახვედრად გამოსულ ტვირთის მზიდავ ბიჭს.

ამასობაში ერთი წუთიც მიიწურა, ორთქლმავალმა შეჭკივლა და სწრაფად დაიძრა.

ისეთი დათვური სამსახურისათვის, როგორიც გზაში გაცნობილმა გაუწია გოგონას, ამ უკანასკნელმა დაცინვით შეავლო თვალი მას და უმაღლვე ფანჯარას ეცა. პატარა ბიჭი, რომელსაც მისი ჩემოდანი მიაწოდეს, მთელი ძალ-ღონით მოსდევდა მძიმე ტვირთიანად მატარებელს და შეწუხებული ხმით წრიპინებდა:

— ვისია ეს „ვეში“?!...

წელამდე ფანჯრიდან გადაყუდებულმა გოგონამ, შენიშნა თუ არა ბიჭი და ჩემოდანიც იცნო, რამდენჯერმე დაუქნია ხელი, თუმცა ამ წუთში თითონაც არ იცოდა, რას ანიშნებდა ხელის ქნევით.

ზურგიდან მქროლავი ქარი მოუსვენრად უწეწავდა ისედაც აწეწილ თმას. ამ წუთში არ შეიძლებოდა ადამიანის თვალი არ მოეხიბლა ამ გოგონას იერს; გოგონა საბოლოოდ ემშვიდობებოდა იმ ჩემოდანს, რო-

შელშია, გარდა წიგნებისა და სხვა წვრილმანი ნივთებისა, გულისფანქ-
ქალით მომლოდინე ბავშვისათვის გამზადებული საჩუქრები ელაგა.

გოგონამ ძახილით და დაუსრულებელი ხელისქნევით ბაქანზე დარჩე-
ნილთა ყურადღება მიიპყრო, მაგრამ იმდენ ხალხში, რომლის უმრავ-
ლესობასაც ახალგაზრდები შეადგენდნენ, არავინ აღმოჩნდა ისეთი, რომ
ელვისებური მოფიქრებით მდგომარეობა გამოესწორებია და გულდაწ-
ყვეტილ გოგონას მადლობა და ყურადღება, თუ დიდი ხნით არა, რამ-
დენიმე წუთით მაინც დაემსახურებია.

მაგრამ როგორც ბაქანზე დარჩენილი ხალხის, ისე იმედგადაწყვეტი-
ლი გოგონასთვის მოულოდნელად იმ ვაჟმა, მატარებლის გავლას რომ
უცდიდა სხვებთან ერთად, რათა ლიანდაგის მეორე მხარეს გადასული-
ყო, გამოსტაცა პატარა ბიჭს ჩემოდანი და თავდაუზოგავად გაედევნა
მატარებელს, რომლის კუდიც ის იყო ხმაურით გასცდა ბაქანს. მან მო-
ასწრო დაწევა და მარჯვედ შეხტომაც კი. ამ სიმარდით ვაჟმა თავი ისა-
ხელა არა მარტო უცნობ გოგონას წინაშე, არამედ მგზავრთა უმრავლე-
სობის თვალშიც, რომელნიც ფანჯრებში გადმოყუდებულნი ცნობისმო-
ყვარეობით ადევნებდნენ თვალს ამ სეირს.

ვაჟი ჩემოდნით ხელში სულ ბოლო ვაგონის კიბეზე იდგა და მშვი-
დად იყურებოდა გოგონასაკენ, რომელიც ფანჯარას აღარ სცილდებო-
და და აღარ იცოდა, როგორ გამოეხატა თავისი სიხარული. მატარებლის
პირველივე გაჩერებისთანავე მორიგ ბაქანზე ორივენი ჩამოვიდნენ და
ოდნავ საგრძნობი გულისფანქქალით გაეშურნენ ერთმანეთისაკენ.

უახლოვდებოდნენ ერთმანეთს და გამალებით ფიქრობდნენ, როგორ
დაეწყოთ — რა სიტყვები იყო შესაფერი ამ ახირებული გაცნობისათვის...

დაახლოებით მოიფიქრა კიდევ ორივემ სათქმელი, მაგრამ რაწამს რამ-
დენიმე ნაბიჯზე მიუახლოვდნენ ერთმანეთს, განცვიფრებამ, როგორც
ასეთ მოულოდნელ შეხვედრას შეეძლო გამოეწვია, სავსებით გადაავიწყა
მათ არა თუ სათქმელი, თავიც კი...

პირველის წამოძახილი:

— მერი!..

და მეორის:

— ფრიდონ!.. — უფრო თავისდაუნებური იყო, ვიდრე წინასწარ მო-
ფიქრებული.

რას იფიქრებდა რომელიმე მათგანი, რომ ასეთი უცნაური შემთხვე-
ვა შეხვედრებდა ერთმანეთს — ძველ მეგობრებს, რომელთაც ხუთი უკა-
ნასკნელი წლის განმავლობაში ერთმანეთი ერთხელაც არ უნახავთ, მაგ-
რამ ერთმანეთის სახელი თავისთვის, გულში არა ერთხელ უხსენებიათ...

როცა გონს მოსულებმა ერთმანეთს ხელი უშვეს, ფრიდონმა მოკრძა-
ლებით უჩრჩია მერის, უკან დასაბრუნებლად მატარებლისათვის მოცდას,
ფეხით აჯობებს გამგზავრება სოფლისაკენ.

მერი დაეთანხმა.

პირველად საკმაო მანძილი ისე გაიარეს, რომ ესოდენ სანატრელი სა-
უბრის დაწყება ვერც ერთმა ვერ მოახერხა.

შემდეგ, როგორც იქნა, ფრიდონმა საყვედურით დაიწყო:

— რატომ დაგვივიწყე?..

მერიმ მიუგო:

— განა უნახაობა დავიწყებას ნიშნავს?

— ცხადია, არა, მაგრამ ეს მთავარია...

— თავის მართლება ახლა დავკვიანებელიც არის და ნაკლებ დამაჯერებელიც! — სიტყვასთან ერთად თვალიც გაუსწორა ფრიდონს.

ვაჟმაც თვალებითვე დაუდასტურა, რომ მისი გულის გადაწყვეტილება სრულებით არ შეეფერება მის სიტყვიერ საყვედურს.

— თვეში ერთხელ მშობლებისთვის წერილის მოწერა წესად მქონდა შემოღებული. ყოველ წერილს მათი ხოტბით ვაბოლოვებდი, რომ კოლექტივში შესვლით და სამაგალითო მუშაობით როგორც თითონ ისახელეს თავი, ისე მეც მასახელეს.

თუმცა მშვიდად ლაპარაკობდა მერი, მაგრამ მისი ნათქვამის აუღელვებლად მოსმენა შეუძლებელი იყო მსმენელისათვის.

მის ხმაში, გარდა ქალური სინაზისა, იყო კიდევ რაღაც უსაზღვროდ მიმზიდველი, რაც ასე ხიბლავდა ფრიდონის ყურთასმენას...

— ახლა რას მივაწეროთ ეს წყალობა?

— რომელი?.. — იმავე მიმზიდველი ხმით იკითხა მერიმ.

— შენი ჩამოსვლა...

მერიმ სიამოვნებით გაიღიმა:

— ისე ლაპარაკობ, თითქო მართლა ღირსშესანიშნავი მოვლენა იყოს ჩემი ჩამოსვლა!..

— რატომ, სოფელში ყველას გულით სურდა და გულითვე გაუხარდება შენი ნახვა. — ამ შენიშვნას მცირე ხნის შემდეგ ფრიდონმა მორიდებით ერთი სიტყვაც დაუმატა: — გავათავე?

მერი უმაღლვე მიუხვდა:

— გავათავე, გავათავე და ბავშვივით მიხარია... თუმცა რაა ბავშვივითი სიხარული ახლანდელ სიხარულთან შედარებით!? — მაგრამ ერთი წუთით ოცნებით გაჰხედა ლაჟვარდს: — გახსოვს, ტყეში რომ დავბორი-ალებდით სოკოზე, რა ყიჟინა იყო, რა სიხარული, მაგრამ... ახლა მაშინდელზე უფრო მიხარია...

ვაჟიც მიხვდა, რა ღრმა და განუზომელი უნდა ყოფილიყო მერის სიხარული, რომელმაც წარმატებით დაასრულა ერთ-ერთი უმაღლესი სასწავლებელი, პრაქტიკული მუშაობაც წარმატებით ჩაატარა რუსეთში და ამ ზაფხულს ბავშობასავით სანატრელ სოფელსაც ესტუმრა ორი წლით კვლავ რუსეთში გამგზავრების წინ.

— შენ ძალიან გეასახელე: გაზეთებში დაწვრილებით ვკითხულობდი ყველაფერს — საქართველოს წარჩინებული ადამიანი, კოლმეურნე. პირდაპირ თავბრუდამხვევია!

ვაჟი მორცხვად უდასტურებდა მერის ნათქვამს.

— ორდენიც მიიღე!..

ფრიდონი, აქამდე თავდახრილი, მხრებშიაც ოდნავ მოხრილი, ორდენის ხსენებაზე უმაღლ ვაიმართა და ამაყად გაშალა მკერდი: აბრეშუმის სიფრიფანა ხალათზე, რომელსაც მოკრძალებით აფრიალებდა ნიავი, მარცხნივ ორდენი ჰქონდა მიკრული ფრიდონს. ორდენი მძიმედ ჰყვებოდა მკერდის მოძრაობას, მის გარშემო კი შეუჩერებლივ ფარფატებდა ნაზი აბრეშუმი.

— სტალინი? — მრავალმნიშვნელოვნად იკითხა მერიმ.

სტალინის ხსენებაზე რაღაც უცნაურად შეტოკდა გული.

შთაბეჭდილება, რომელიც დიდი ბელადის ნახვამ და მასთან გასაუბრებამ მოახდინა ფრიდონზე, დღესაც ისეთივე ცხოველმყოფელი ანდამატური ძალისა და სიხარულის მომგვრელი იყო, რომ არ შეიძლებოდა გული და გონება მშვიდად შეხვედროდა ამ ადამიანის სახელის ხსენებას.

მცირე ხნის შემდეგ ფრიდონმა უპასუხა ცნობისმოყვარე გოგონას:

— ვნახე სტალინი!..

ვაჟი მხარდამხარ მიჰყვებოდა გოგონას და დაეინებით მისჩერებოდა ღიმილით სავსე თვალებში. ვაჟის თვალები თითქო ამბობდა:

„რა უბრალოთ ითქმის — ვნახეო, მაგრამ ნეტავი იცოდე, რაა იმ ადამიანის წახვა, რომელიც არა თუ ერთი სიტყვით, ერთი გამოხედვითაც კი ამირანის ღონეს შეგძენს!“

გზა შეუმჩნევლად მოკლდებოდა საუბარში. რამდენიმე კილომეტრისე გახვლეს, არც დაღლა უგრძენიათ და არც დასვენება მოჰგონებიათ.

— კოლმეურნეობის შესახებ რას იტყვი?

— სულ კარგსა და კარგს... საათივით გვაქვს საქმე დაყენებული.

ვაჟი მიხვდა, რომ ნათქვამი არ კმაროდა და დაუმატა:

თუმცა ბევრჯერ სცადეს მტრებმა მოედუნებიათ ჩვენი სიძლიერე. მაგრამ ვერა!.. ერთსულოვან მუშაობას მართლაც ბევრი რამ შესძლებია. ხვალ მოანგარიშეს ჰკითხე და გეტყვის, როგორი მოსავალია, ვის რამდენი ერგება, ვინ რამდენი შრომა-დღე გამოიმუშავა. იქნებ არც დაიჯერო, მაგრამ რას იზამ, სინამდვილეა!..

უკანასკნელი გორაკი და მთელი სოფელი ეხლახან ძალმოკრებილი მთვარის შუქზე ხელის გულივით გადაიშალა თვალწინ. გორაკზე ორივე უნებურად შეჩერდა. აქედან მართლაც მომხიბლავი სანახაობა იშლება.

გაღმა, ზაფხულის სიცხეებით დაჩაგრული მდინარის მეორე მხარეს, საკმაო მანძილზე გაშლილი მინდორი აქა-იქ ჯერ კიდევ აუღებელი პურის ყანებით იყო მოფენილი.

მთვარის შუქზე ყველაფერი დღესავით იყო განათებული: მინდორი, მდინარე, ხეხილის ბალებში თავშეფარებული ოდები, პატარა ტყე-გორაკები.

ამ მაღლიან წუთებში განსაკუთრებით ხიბლავდა ქალვაქს ეს სანახაობა, ხიბლავდა ყველაფერი, რასაც კი ირგვლივ მათი ცნობისმოყვარეობით ანთებული თვალი მისწვდებოდა.

მადლიანო მიწა უხვად შეემკო მშრომელი ხალხის ყოველის შემძლე მარჯვენას.

ცის უსაზღვრო, ლურჯი სივრცე კი თითქო სადღესასწაულოდ იყო ასე უხვად მოჭედილი ვარსკვლავებით.

— კარგია! — აღტაცებით წარმოსთქვა გოგონამ.

— ძალიან კარგია! — დაუმოწმა ვაჟმა.

— ბავშობაში ბებიჩემისაგან გამიგონია, თითქო ყოველი ადამიანის ბედობალი ერთ რომელიღაც ვარსკვლავზეა დამოკიდებულიო...

— ეგ ზღაპარია, გენაცვალე!

— ზღაპარია?! მართლაც. მაგრამ ერთი წუთით ზღაპრულ გმირებად რომ წარმოვიდგინოთ თავი და ვიკითხოთ, რომელია ეს შენი ბედის ვარსკვლავი, რას ეტყობი?

— რას ვეტყობი? ალბათ, გამეცინებოდა...

— გარდა მაგისა...

— ახირებული კითხვაა!..

— მაგაშიაც გეთანხმები, მაგრამ მაინც რას იტყობი?

მერის მომხიბლავი ხმა დამათრობელი სურნელივით მოქმედებდა ვაჟზე.

— ამოირჩიე, ფრიდონ, რომელი გგონია შენი ბედის ვარსკვლავი?

ფრიდონს არასოდეს არ უფიქრია ამაზე, არც ერთი წუთით. არა, ან უფიქრია, მაგრამ ახლა უნდა იფიქროს და რაღაც ისეთი მოიგონოს, რომ თითონაც კმაყოფილი დარჩეს და ამ იშვიათი თანამგზავრის, ხუთი წლის უნახავი მეგობრის ახირებული ცნობის მოყვარეობაც დააკმაყოფილოს.

მათ გორაკი ჩაიარეს და ორლობეს მიაღწენ.

მერი მაინც არ ივიწყებდა იმ აკვიატებულ კითხვას: ყოველი შეკითხვის შემდეგ, რადგან ვაჟისაგან გარკვეულ პასუხს ვერ ღებულობდა, ისევ თითონვე განაგრძობდა ტიკტიკს.

— ფრიდონ, იქნებ ისაა, განმარტოებით რომ ციმციმებს, ან მის ჯვერდით რომ არის, სულ მიღეული, მიღეული, ნეკისოდენა?

მერი წამდაუწუმ იშვერდა ხელს ვარსკვლავებისაკენ, თან ხან აუჩქარებდა ნაბიჯს, ხან შეანელებდა, რადგან ვიწრო ორლობის ორივე მხარეს გაყოლებული ხეების ერთმანეთში გადახლართული ტოტები საშუალებას არ აძლევდნენ თავისუფლად ემზირა ვარსკვლავებისათვის.

რაწამს ტოტებსა და ხშირ ფოთლებს შორის დარჩენილი ჭუჭრუტანებიდან ვარსკვლავს მოჰკრავდა თვალს, უმაღვე წამოიძახებდა:

„ის ხომ არაა?“

ფრიდონი კი დაუღალავად იშვერებდა: „არც ეგ არის“.

მაგრამ ბოლოს, რა შეატყო სახლამდე სულ ცოტა მანძილია იყო დარჩენილი, თავს ძალა დაატანა, დაუინებით მოისრისა შუბლი და სთქვა:

— ზღაპარს რომ თავი დავანებოთ, ჩემი ბედის ვარსკვლავი მართლაც არსებობს...

— მითხარი!.. — და მერიმ სიხარულით გამოსდო მკლავში ხელი ფრიდონს და თავისკენ მიიზიდა, მიუღალერსა.

— მაშ, გითხრა, რომელია?

შერიმ კვლავ ვედრებით გაუმეორა:

— მითხარი!..

და ვაჟმაც უთხრა.

ფრიდონი თავის მხრივ უფრო გაბედულად სწვდა შერის მაჯას, მიიზიდა.

შერი კი სულ სმენად და მზერად გადაიქცა რაღაც დიდი, განსაცვიფრებელი პასუხის მოლოდინში. ამ უკანასკნელ წუთში ის ცალცალკე მოკიაფე ვარსკვლავებიც უთავბოლოდ აირია ერთმანეთში, ცის უშველებელი თალი უწვრილესი სხივებით გადაიხლართა.

ვაჟმა ქალის ნაზი ხელი, რომელიც მგონი, ოდნავ თრთოდა კიდევ, მარცხნივ მკერდზე მიიკრა და მცირეოდენი დუმილის შემდეგ ხმაში შესამჩნევი მღელვარებით წარმოსთქვა:

— აი ჩემი ბედის ვარსკვლავი!..

შერი შეკრთა, თითქო დაიბნა კიდევ, მაგრამ რაწამს ვაჟის მკერდს მორცხვად ხელი მოაცილა და იმ ადგილს დახედა, ვაჟის ჭკუამახვილობით აღტაცებულმა ისე თავისუფლად, ისე ამაყად გაიღიმა—ვაჟმა უმალვე შეატყო, რომ კარგად სთქვა და მეგობარმაც კარგად გაიგო...

ვაჟი არ სტყუოდა: მის მკერდზე წითელი ვარსკვლავის ორდენი ვლავდა...

მისი ბრწყინვალე ბედის ვარსკვლავი.

ქლასიური მემკვიდრეობა

ბაირონი

მშვიდობით! *)

მშვიდობით! და თუ ასე ჰსურს ბედსა,
მშვიდობით მაშინ სამარადქამოდ!
დე, იყავ მკაცრი — მე მტრობას უენსას.
ველარ მივიღებ გულის მალამოდ.

მაგრამ არ მჯერა, შენ შეჭხვედროდი
ქედმოუდრეკელ ქებას იმ კაცში,
ვის გულზეც ტკბილი ძილით სტკბებოდი
და ბედსა ჰყავდი ჩაწნული მკლავში.

რომ განგეჭვრიტა მაშინ იმ გულის
ვრძნობები წმინდა, ჩემგან ნათობი,
ალივსებოდი დღეს სინანულით,
წრფელი მეგობრის ესრედ დამგმობი.

დე, ქვეყანამ ქებით შეამკოს
ეგ დარტყმა ჩემდა მკაცრ დამდურებით:
იგი ისევე შენ შეურაცგყოფს
მაგ ჩემთვის ნასყიდ უბედურებით.

დე, გავშავდე სიმტყუნის ბნელით,
გავასამართლებ თვითონვე ჩემს თავს,
მაგრამ რად მოვკვდე მე იმა ხელით,
რომელიც ტრფობით მიაღერსებდა?

და გწამდეს! გწამდეს! ტრფობის ცეცხლისა
ჩაქრობა ძალუძთ მხოლოდ წლებს სუმთლად,
მაგრამ არ ძალუძს ამბოხურ რისხვას
გულის მოწყვეტა გულიდან უცბად.

*) ლექსი მიმართულია მეუღლისადმი, რომელიც გაეყარა ბაირონს ლორდებს შიერ მოგონილ ცილისწამებათა გამო.

აბიტომ გრძნობას ინახავ ცეცხლად,
მე კი წილად მხვდა ტრფობისა თმენა
და მქენჯნის აზრი უწყალო დღე-ღამე,
რომ ერთად აღარ ვიქნებით ჩვენა.

მკვდრების თავს მოთქმა, ცრემლთა ხშირობა,
ემ აზრს საზარელს ვით შევადარო,
რომ ცოცხლები ვართ, მაგრამ ქვრივობა
ურთ-ერთის გვერდით უნდა ვატაროთ?

და, როს ჩვენს ასულს, ნორჩ სილამაზეს,
შეჰხარო, მისი ტიკტიკით მტკბარა, —
სიტყვას გადუკრავ ალბათ მამაზე,
მამა კი, მამა მასთან არ არი.

ხოლო, როს ბავშვი მზერით შეგიპყრობს,
მომიგონებდე მის კოცნის წუთსა,
მომიგონებდე, ვინც შენთვის ფიქრობს,
ვინც შენში სჭვრეტდა სამოთხის შუქსა.

და, თუ განდევნილ მამის მსგავსება
ეღვრება ბავშვში, ხსოვნის გამცემი,
მწამს, გული ერთ წუთს აგითრთოლდება
და თრთოლვა იგი იქნება ჩემი.

ჩემს დანაშაულს იქნებ იცნობდე,
მაგრამ სიგიჟეს ჩემსას ვინა სცნობს?!
ჩემს იმედებს კი, შენი შემცოდე
ბედი მიათრევს, ჰფურცლავს და აჭკნობს..

შენ შემირყიე ამაყი სული.
ქვეყნის მოძულე შენ ერთსა გყმობდი
და შენგან შენით განშორებული
იმა შერყეულ სულსაც განვშორდი.

აღსრულდა უკვე — სიტყვებით კბენა,
ვიცი, ფუჭი და ამაო არი,
მაგრამ გულისთქმა გვიმონებს ჩვენა,
გულისთქმას ჩვენსას არ უდევს ზღვარი.

მაშლა მშვიდობით! მივდივარ შენგან,
ვისშიც ვგონებდი ცხოვრებას მიწვდილს,
მივდივარ, მაგრამ დევნილი ყველგან,
ველირსებილა როდისმე სიკვდილს?!.

თარგმ. ი. მჭედლიშვილისა.

გაიროსი

ღღეს შემისრულდა ოცდათექვსმეტი
წელი

დრო, გულისათვის ბინდის მფარავი,
მოდის, მომავლის ბინდში ფარული,
არ შემიყვარებს თუმც მე არავინ —
მსურს სიყვარული!

ჩემი ღღეები ყვითელ ფოთლებად
ჩამოცვენილნი სწრაფად გარბოდნენ.
ჭრილობა, მატლი და შეშფოთება
შემრჩნენ მარტოდენ!

ჭედება ცეცხლი ვულკანის ძალით
და, ვით ცეცხლმფრქვევი კუნძული ქუში,
სამგლოვიარო იმისი ალი
ჩამიდგა გულში!

შიში და ტრფობა, ზრუნვა, იმედი
ტანჯვის მაღალი ხვედრის სირთულით
არსად შემომხვდნენ, თუმც სიმძიმეთს
მყვეს დატვირთული.

მაგრამ ამგვარი ფიქრების მზრახველს,
აქ ყოფნა ჩემს სულს კვლავ ავაჟაკებს,
სად დაფნა ამკობს გმირების სახეს
და მკვდრის საკაცე.

შახვილი, დროშა და ბრძოლის ველი,
ფარს საბერძნეთის დიდების რხევა!
ვით დაყრდნობილი ფარს სპარტანელი,
ამაყად ვდგევარ!

აღსდევ! (აღმსდგარა უკვე ელლადა!)
სულის ნაკადო, შეიგნე; მარად
შენი მშობელი ტბა სად ღელავდა
და — ომში ჭქარა!

ახლა დრო არის მშვენიერების
მზერას აჩვენო თავდანებება
და მიგატოვონ ყველა ფერების
შენმა ვნებებმა.

თუ გენანება შენ სიჭაბუკე, —
პატიოსანი სიკვდილის მხარე
მოგელოდება: ომში დაბუგე
სიცოცხლე მწარე!

ნახე ადგილი — პოვნა ადგილი
არ არის მისი და არც ჩვენება,
მიმოიხედე, ნახე ადგილი
და განსვენება!

სთარემნა ინგლისურით გივი გაჩეჩილაძემ.

მრ. ასტვანცატუროვი

ნ. ა. ნეკრასოვი და ჩემოლუსიური ახალგაზრდობა.

Иди к униженным,
 Иди к обиженным —
 По их стопам,
 Где трудно дышится,
 Где горе слышится —
 Будь первым там!

ნ. ა. ნეკრასოვი.

მეცხრამეტე საუკუნეს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს რუსეთის საზოგადოებრივი აზროვნებისა და ლიტერატურის ისტორიაში. ამ საუკუნეში ტიპიურად „დასრულებული“ ფორმები მიიღო განმათავისუფლებელმა მოძრაობამ, რომელმაც სამი მთავარი ეტაპი გაიარა. განმათავისუფლებელი მოძრაობის ამ ეტაპებზე, როგორც ლენინი აღნიშნავს, გავლენას ახდენდნენ და აძლევდნენ მას „მკვეთრად“ ჩამოყალიბებულ სახეს საზოგადოებრივი კლასები. ლენინის განსაზღვრით, ეს ეტაპებია: თავდაზნაურული პერიოდი — 1825 წლიდან 1861 წლამდე; „რაზნოჩინცელი“ ანუ ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული პერიოდი — 1861 წლიდან 1895 წლამდე და პროლეტარული პერიოდი — 1895 წლიდან.

ამ ისტორიულ პერიოდებში რუსეთის ხალხმა საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და ლიტერატურული მოღვაწეობის მოწინავე ავანპოსტზე გამოიყვანა მრავალი გამოჩენილი პიროვნება, რომლებმაც ზურგი შეაქციეს გაბატონებულ ბოროტებას და აირჩიეს სიძნელეთა და უდიდეს წინააღმდეგობათა გზით სვლა. ამ ადამიანების პროგრესიულ აზრებსა და გრძნობებში ბუნებრივად პოულობდა გამოხატულებას ხალხის მისწრაფება, ტკივილი და მწუხარება. ზოგიერთ მათგანის შემოქმედებაში კი ყოველივე ეს ვულკანური სიძლიერით სჩქეფდა. მათში ერთ-ერთი ყველაზე უფრო მკვეთრად გამოჩენილი, რომელიც თავისი საბრძოლო პოეზიით დიდ გავლენას ახდენდა თავისი დროის მოწინავე ხალხზე, იყო პოეტი მოქალაქე, გლეხური დემოკრატი ნიკოლოზ ალექსის-ძე ნეკრასოვი ¹⁾.

¹⁾ ნ. ა. ნეკრასოვი დაიბადა 1821 წელს 4 დეკემბერს. პოეტის მამა იყო მეფის ოფიცერი, მემამულე, საშინელი დესპოტი, როგორც გლეხების მიმართ, ისე ოჯახში.

ნ. ნეკრასოვი, რომელმაც მთელი თავისი პოეტური შემოქმედება ხალხის თავისუფლებისათვის ბრძოლას მოანდომა, გადაიქცა მთელი რევოლუციური თაობისა და მოსწავლე ახალგაზრდობის უსაყვარლეს პოეტად.

ნ. ნეკრასოვმა თავის პოეზიაში რელიგიური სიცხადით გადაშალა მშრომელი გლეხობის უფლებებო, არა ადამიანური პირობები და საშინელი ეკონომიური მდგომარეობა. მან მკვეთრად და მხატვრულად, კონტრასტულ ფერებში, ასახა საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფერო. გლეხობის საშინელი მდგომარეობის გვერდით პოეტმა გვიჩვენა გაბატონებული, მაღალი წოდების გადაგვარებული ცხოვრება, მისი მორალური გახრწნილება. თავისი გესლიანი სატირით მან მწარედ დასცინა ცხოვრების კალაპოტიდან ამოვარდნის გზაზე დამდგარ წოდებას და თავისუფლებისათვის ბრძოლისაკენ მოუწოდა ხალხს. მან „სამშობლო მხარის მოქალაქის“ წმინდა მოვალეობად ხალხისადმი უნგარო სამსახური და თავისუფლებისათვის აქტიური მოქმედება აღიარა. მოქალაქის ხაზით ნეკრასოვმა გააფრთხილა მთელი პროგრესული თაობა; არ აპყლოდა ლიბერალების თვალთმაქცურ ბოდვას „თავის გაფრთხილებისა და დროს თავისთავად შეცვლის“ შესახებ. იგი ჰგმობს მშვიდად, გულზელდაკრეფილ ყოფნას, მაშინ, როცა სამშობლოს ცარიზმისა და ბატონყმობის შშიმე მარწუხები უხუთავენ სულს როცა ცხოვრების შემქმნელ მშრომელ ხალხს მაგლაჯუნასავით დასწოლია ბატონყმური უფლება:

„ვით დედის ტანჯვას და მწუხარებას
შვიდად უცქიროს, ვერ შესძლებს შვილი,
გერც მოქალაქე შესძლებს ვარგისი
სამშობლოსადმი იყვეს გულგრაძლი.
კვლავ უმწარესი სად არის დარდი!
სამშობლოსათვის ცეცხლში ჩავარდი,
ზოგკვდი რწმენისა და ტრფობისათვის...
ზოგკვდი ამაყად, დაუძრახველი.
ეს თავგანწირვა არ არის ფუჭი,
სისხლი ტყუილად არ იღვრის ცხელი“.¹⁾

დღეა პოლონელი იყო, თავისი დროისთვის განათლებული და ჰუმანიური ადამიანი. 1832 წელს 11 წლის ნიკოლოზი მშობლებმა იაროსლავის გიმნაზიაში შეიყვანეს, მაგრამ გიმნაზიის კურსი მან ვერ დაასრულა, გამორიცხეს მეხუთე კურსიდან, როგორც შეუფერებელი მოწაფე ბიუროკრატიული სკოლისათვის. სკოლაშიც და სკოლის შემდეგაც ნიკოლოზი მეტ დროს ანდომებდა წიგნების დამოუკიდებლად კითხვას, სწერდა სხვადასხვა ხასიათის ლექსებს. გიმნაზიიდან დათხოვნის შემდეგ მამას უნდოდა შვილი სამხედრო მოხელედ აეზარდა. ამ მიზნით მან შვილი პეტერბურგს გაგზავნა, მაგრამ რადგან შვილის მისწრაფება სულ სხვა იყო, ის, წინააღმდეგ მამის სურვილსა, შედის უნივერსიტეტში თავისუფალ მსმენელად. ნეკრასოვს თავიდანვე იზიდავდა პოეტური შემოქმედება და საკმაო ნიჭსაც ამჟღავნებდა იგი ამ მხრივ ბავშვობიდანვე. შვილის საქციელით გულმოსულმა მამამ ყოველგვარი დახმარება შეუწყვიტა. უცხო და დიდ ქალაქში გამოუცდელი ახალგაზრდა ნიკოლოზი დარჩა ქუჩაში მიტოვებული, უბინაოდ, ნახევრად მშიერ-მწყურვალი და ნახევრად ტიტველი. საშინელი იყო ნეკ-

¹⁾ ღარგმანი გველგან შესრულებულია გრ. ცეცხლადის მიერ.

ნ. ნეკრასოვი პირველი რუსი პოეტი იყო, რომელმაც თავისი შემოქმედების თემატიკურ არედ აიღო ხალხის ცხოვრება, ხოლო გმირებად და პერსონაჟებად — ხალხის წიალიდან წარმოშობილი ადამიანები. მეცხრამეტე საუკუნის არც ერთ რუს მწერალს არ მოუცია მშრომელი ხალხის მდგომარეობისა და ყოფის ისეთი რეალისტური, ზედმიწევნით სწორი და ოპტიმიზმით გაჟღენთილი მხატვრული სურათები, როგორც მოგვცა ნ. ნეკრასოვმა. ოპტიმიზმი ნეკრასოვის პოეზიის ის ძალა იყო, რომელიც ყველაზე რთულ მდგომარეობაშიც კი შესაძლებლობას იძლევა შევინარჩუნოთ გამოსავლის რწმენა, საკუთარ ძალაში დაჯერება. ამასთან ოპტიმიზმი საშუალებას აძლევს პოეტს აქტიურ დამოკიდებულებაში იყოს ფაქტებთან, მოვლენებთან და სინამდვილე მძაფრი სოციალური ტენდენციებით ასახოს. პოეტი სრულიადაც არ ეძლევა პესიმიზმს, როცა მიმართავს ვოლგას:

„ო, ვოლგავ, ვოლგავ! მრავალწლიან გაზაფხულისას
ისე არ ავსებ ნიაღვარით შენ ველს და ყანას,
როგორც უდიდეს მწუხარებით ხალხის გულისა
ავსებულა წამებული ჩვენი ქვეყანა.
სადაც ხალხია, იქ კვნესა... ეხ, ჩემო სულო!“

ან, როცა მთელი გლეხობის სახელით ამბობს:

„ჩვენი მშობლიურ ოჯახის ქერქვეშ
არ დაგვცემია არც ერთი ცალი
ადამიანურ, წმინდა ცხოვრების
ნაყოფიერი, სალი მარცვალი“.

„მალე ასეთ გაჭირვებას თავს დააღწევთ, ილხენტ შვებით“, — ფუნებთა პოეტი გლეხებს. ამ რწმენას იგი ძლიერ შტრიხებში იძლევა და ხედავს, რომ „ერთობლივი გასჭრის ძალა“ და „ბედის გრგვინვა მხარეს სრულად შეაბრუნებს ყირამალა“.

რასოვის ცხოვრება პეტერბურგში, მაგრამ დიდი სულიერი სიმტკიცით გადაიტანა მან ყოველი სიძნელე. ნეკრასოვი უახლოვდება უურნალ-გაზეთების რედაქციებს, თეატრებს და მათი დაკვეთით სწერს ვოდევილებს, ლექსებს, მოთხრობებს, წერილებს და სხვას. ძალიან ხშირად მძიმე მატერიალური მდგომარეობით იძულებული სწერდა ისეთ რამეს, რაც სრულიად არ ეკარებოდა მის პოეტურ სულს. 1840 წელს გამოსცა ლექსების პირველი წიგნი: „Мечты и звуки“. ამ წიგნით პოეტმა მარცხი განიცადა. მალე პოეტი უახლოვდება ჯერ ბელინსკის, შემდეგ ჩერნიშევსკის და დობროლუბოვს. ამ რევოლუციონერებთან დაახლოვებით ნეკრასოვმა შეიმუშავა სწორი შეხედულება პოეზიის საზოგადოებრივ ფუნქციაზე და შეითვისა გლეხური დემოკრატიული რევოლუციური იდეები. გახდა დემოკრატი პოეტი. 1846 წლიდან 1866 წლამდე ნეკრასოვი ხელმძღვანელობს უურნალ „სოვრემენიკს“. 1868 წელს ყიდულობს უურნალ „ოტჩინესტვენნიე ზაპისკის“ და ხელმძღვანელობს მას სალტიკოვ-შჩედრინთან ერთად. ამ უურნალის გარშემო თავს იყრია უმთავრესად რევოლუციური ახალგაზრდობა. ნეკრასოვის კალამს ეკუთვნის უამრავი ლექსი და პოემა, ვოდევილი, ზღაპარი, მოთხრობა, წერილი, რეცენზია, სატირული და იუმორისტული ნაწარმოები.

ნ. ა. ნეკრასოვი გარდაიცვალა 1878 წელს 8 იანვარს (ახალი სტილით) კიბოს ხანგრძლივი ავადმყოფობით.

ნ. ნეკრასოვის პოეზიის განსაკუთრებულ თავისებურებას, რითაც გამოირჩეოდა ის თავის ეპოქაში, წარმოადგენს პირდაპირი და უშიშარი მისვლა ეპოქის მოთხოვნილებებთან, თანამედროვეობის აქტუალური თემატიკის ასახვა, სოციალური სიმძაფრე, ღრმა იდეურობა, აზრის სიცხადე, საბრძოლო პათოსი, გამარჯვების რწმენა, ნათელი და გასაგები ფორმა, რიტმი და ინტონაცია, რომლებიც თავიანთი ბუნებით ძალიან უახლოვდებიან ხალხური პოეზიის ფორმას, რიტმსა და ინტონაციას. ამ თავისებებით ნ. ნეკრასოვის პოეზიამ სწრაფად მიიპყრო რევოლუციური თაობისა და პროგრესიულად მოაზროვნე ახალგაზრდობის ყურადღება და დაიმსახურა მათი უსაზღვრო სიყვარული.

ნ. ნეკრასოვი, როგორც ამას ქვევით დავინახავთ, რევოლუციონერთა და მოსწავლე ახალგაზრდობის დიდების საგანი იყო. ნეკრასოვის ლექსები მათ ზეპირად იცოდნენ და მღეროდნენ, როგორც ლექსად დაწერილ სააგიტაციო პროკლამაციებს. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ 60—70-იან წლებში მოსწავლე ახალგაზრდობა რევოლუციურ „ზიარებას“ ნ. ნეკრასოვის ლექსებით ღებულობდა, ისევე, როგორც გერცენის, ბელინსკის, ჩერნიშევსკის, დობროლუბოვის და სხვა რევოლუციონერთა ნაწერებით. ძველ რევოლუციონერთა მემუარებში ძალიან ხშირად ვხვდებით იმის მოგონებას, თუ როგორ რევოლუციურ ზეგავლენას ახდენდა მათზე და მსჭვალავდა მათ საბრძოლო ცეცხლით ნ. ნეკრასოვის პოეზია.

„ბევრი ჩვენგანისათვის, სამოცდაათიანელებისათვის, — ამბობს ცნობილი რევოლუციონერი დეიჩი, — ნეკრასოვი სწრაფად გადაიქცა უსაყვარლეს პოეტად, რომელსაც შემდეგ ჩვენ აღარ ვმორღებოდით არც შინ, არც საპყრობილეში, არც გადასახლებაში და არც კატორღაში“.

ძველი ბოლშევიკი და 70-იანი წლების რევოლუციური მოძრაობის მონაწილე მ. ოლმინსკი გადმოგვცემს, რომ პოემამ „ვინ ცხოვრობს რუსეთში კარგად“, კერძოდ, მისი მეორე ნაწილის ერთმა თავმა — „ღრეობა მთელს ქვეყანაზე“ — დიდი კვალი დააჩინა ჩემი ცხოვრების ხასიათსა და მიმართულებასო.

ნ. ნეკრასოვი, ძლიერი პოეტური ექსპრესიით, დრამატიზმითა და რევოლუციური ოპტიმიზმით ხატავდა რა ხალხის შავბნელ ბედს, სევდასა და მწუხარებას, ეპოქის მოწინავე ადამიანის მოქალაქობრივ ვალს, აღაფრთოვანებდა და საკუთარ ძალაში დაჯერების უდიდესი რწმენით აღჭურვიდა ახალგაზრდობას. ნ. ნეკრასოვის ლექსები, ავტორის სახელთან ერთად, განუყრელი თანამგზავრი იყო ყოველ მომენტში მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრის პროგრესიული თაობებისა, რა მიმართულების მიმდევარნიც არ უნდა ყოფილიყვნენ ისინი.

ნ. ნეკრასოვის ლექსები მკითხველს ჯადოსნური თილისმით ხიბლავდნენ და აღვიძებდნენ მასში მიძინებულ ჯანსაღ გრძნობებს. ი. მანსვეტაშვილი თავის მემუარებში ნეკრასოვისა და მისი ლექსების გავლენის შესახებ მოსწავლე ახალგაზრდობაზე შემდეგს გადმოგვცემს:

„ეხლანდელი თაობა ვერ წარმოიდგენს, რა იყო იმ დროს ნეკრასოვი ჩვენთვის. მთელი მოზარდი ახალგაზრდობა, მთელი ინტელიგენცია მის ლექსებით იყო გატაცებული. მახსოვს, თხუთმეტი თუ თექვსმეტი წლისა ვიქნებოდი, რომ მანგლისში აგარაკად ყოფნის დროს, ხელში ჩამივარდა ჟურნალი „Отечественные записки“, სადაც დაბეჭდილი იყო პირველი ნაწილი პოემისა: „Кому на руси жить хорошо?“ მთელი კვირა ხელიდან არ დამიგდია ჟურნალი, პოემა რამდენჯერმე გადავიკითხე და ისეთს სიამოვნებას მაგრძნობინებდა, რომ მეხსიერებაში ღრმად ჩამე-ბეჭდა და მთელი ნაწყვეტები ზეპირად შემემძლო მეთქვა.

სტუდენტობას ხომ პუშკინიც დავიწყებული ჰყავდა და სულ ნეკრასოვი ადგა პირზე. ასე წარმოიდგინეთ, სტუდენტების ჩვეულებრივ სა-ლამოზე... ტრადიციულ „მოდი ვიმზიაროლოთ“ მაგიერ გაისმოდა ნეკრასოვის ლექსების დაუბოლავებელი სიმღერა“.

ნ. ნეკრასოვს მაშინ ჩაგრულთა და დევნილთა პოეტს უწოდებდნენ. თავისი იდეებით ის იყო რევოლუციონერი დემოკრატი, რომელიც თავის პოეზიაში არასოდეს არ მიმართავდა ნილაბს და ყოველთვის აშკარად და გაბედულად ილაშქრებდა არსებული საზოგადოებრივი ურთიერთობის, ცარიზმის პოლიციური რეჟიმისა და ბატონყმური ბოროტების წინააღმდეგ. ამიტომ ადვილად გასაგებია, რომ იმისათვის, ვისაც კი ოდნავ მაინც უცემდა გული ჩაგრულთათვის, პოეტი უსაზღვროდ საყვარელი იყო. ნ. ნეკრასოვის ლექსი უაღრესად აქტუალური და პოლიტიკურად მახვილი იყო, ზედმიწევნით ეხმაურებოდა ახალგაზრდობისა და საზოგადოებრივ ასპარეზზე მომქმედი პროგრესიული თაობის რევოლუციური სულის მოთხოვნილებას. ნ. ნეკრასოვის თანამედროვე ახალგაზრდობის ხელში პოეტის ლექსი ნამდვილი საბრძოლო იარაღი იყო. ამიტომ ბუნებრივი იყო ის გადაჭარბებული შეფასება, რომელსაც აძლევდა ეს ახალგაზრდობა ნ. ნეკრასოვის პოეტურ ნიჭს და მას პუშკინზე და ლერმონტოვზე მაღლა აყენებდა. ეს გადაჭარბებული შეფასება პუშკინთან შედარებით, რაც ეხლა არასწორად მიგვაჩნია, გამოწვეული იყო არა იმდენად ნეკრასოვის პოეზიის ფორმის მომხიბვლელით, რამდენადაც შინაარსითა და სოციალური ტენდენციის სულიერი სიახლოვით ახალგაზრდობის საბრძოლო მიზნებთან.

მოსწავლე რევოლუციური ახალგაზრდობა ნეკრასოვის ლექსებს სკოლასა და უნივერსიტეტში „დროშად“ ხმარობდა თავისი გამოსვლებისა და გაფიცვების დროს. ნეკრასოვის ბევრი ლექსი არალეგალურად ვრცელდებოდა ზეპირად, მთელი რიგი წლების განმავლობაში. ამ მხრივ მეტად საინტერესოა ლექსის „ფიქრები საპარადო შესავალთან“ ისტორია. ამ ლექსში აწერილია გულუბრყვილო გლეხობის მიერ სამართლის უშედეგო ძებნა ბატონყმურ რუსეთში. აქ უდიდესი-პოეტური სიღრმისა-არის გადმოცემული ბიუროკრატიული მონარქიის სისაძაგლე და მშრო-

შელი გლუხობის არაადამიანური მდგომარეობა ბატონყმურ რუსეთში. ეს იყო პოეტურ ენაზე დაწერილი სააგიტაციო პროკლამაცია, რომელიც მიმართული იყო არსებული სინამდვილის წინააღმდეგ და რომელიც მოუწოდებდა მკითხველს აქტიური ბრძოლისაკენ. რუსეთის მეცხრამეტე საუკუნის პოეზიაში არ მოიპოვება მეორე ლექსი, რომელიც ასე ძლიერად, მგრძნობიარედ და ნათლად გადმოგვცემდეს იმდროინდელი რუსეთის ნამდვილ ვითარებას. ეს ლექსი იმდენად ძლიერი იყო თავისი რევოლუციური ხასიათით, შთამაგონებელი ძალით, რომ მისი დაბეჭდვა მაშინ რუსულ ლეგალურ ჟურნალ-გაზეთებში შეუძლებელი გახდა. ლექსი პირველად საზღვარგარედ დაიბეჭდა, გერცენის „კოლოკოლში“, და მხოლოდ ხუთი წლის შემდეგ გახდა შესაძლებელი მისი გადმობეჭდვა. ამ ხნის განმავლობაში ლექსი არალეგალურად ვრცელდებოდა ხალხში ზეპირგადაცემის გზით. ამ ლექსის დასასრულს მღეროდნენ ყველგან და ყველა, როგორც „მარსელიოზას“.

იმ დიდ გავლენას, რომელსაც პოეტი ახალგაზრდობაზე ახდენდა, საუკეთესოდ მოწმობს სტუდენტების ერთ-ერთი წერილი, რომელიც გაუგზავნეს მათ მომაკვდავ პოეტს. ნეკრასოვი ძალიან ავად გახდა. ორი წლის განმავლობაში ლოგინში იწვა, კიბოსაგან დაავადებული, და ფიზიკურად დნებოდა. პოეტი თვითონვე გრძნობდა, რომ ვერ მორჩებოდა. აგი მძიმედ ავადმყოფი სწერდა:

„Нет! не поможет мне аптека,
Ни мудрость опытных врачей:
Занем же мучить человека?
О, небо! Смерть пошли скорей!“

პოეტი შეურიგდა თავის გარდუვალ ბედს, მას აღარა ჰქონდა არც სურვილი და არც ძალა მოთმინებისა. ლექსში „მეგობრებო“ ის სწერს:

„Я примирился с судьбой неизбежною,
Нет ни охоты, ни силы терпеть
Невыносимую муку кромешню!
Жадно желаю скорей умереть.“

სტუდენტებისა და რევოლუციური ახალგაზრდობის დელეგაციები ყოველდღე ნახულობდნენ ავადმყოფ პოეტს, ამხნევებდნენ, უსურვებდნენ მალე კარგად გამხდარიყო. „ნეკრასოვი დიდად ნასიამოვნები რჩებოდა ასეთი ყურადღებით“, მაგრამ პოეტის მორჩენის იმედი უკვე დაკარგული იყო. თვით პოეტიც, როგორც ზევით დავინახეთ, შეურიგდა თავის მწარე ზვედრს, მაგრამ მას განსაკუთრებით ის აწუხებდა, რომ თავისი გაგებით, ვერ მოიხადა ვალი ხალხის წინაშე.

„Кто, служа великим целям века,
Жизнь свою всецело отдает
На борьбу за брата человека,
Только тот себя переживает“, —

სწერდა ნ. ნეკრასოვი უკანასკნელ წლებში და თავს უფლებას აძლევდა მწუხარებით აღენიშნა, თითქოს მას არა ჰქონდა მოხდილი რევოლუციური მოვალეობა თავისი ეპოქის წინაშე, რადგან:

„Мне борьба мешала быть поэтом,
Песни мне мешали быть бойцом“.

და ამიტომ სიკვდილის წინ დაწერილ თავის ერთ-ერთ ლექსში ამბობდა:

„Скоро стану добычею тленья,
Тяжело умереть, хорошо умереть;
Ни чьево не прошу сожаленья,
Да и некому будет жалеть“.

ამ ლექსმა ძალიან იმოქმედა სტუდენტებზე. უცნაურად მოეჩვენათ ნეკრასოვის ეს სიტყვები მათთვის სათაყვანებელ პოეტზე, რომელმაც ყველაზე ღირსეულად შეასრულა მებრძოლი დემოკრატი მწერლის დიდი მოვალეობა თავისი მგზნებარე ლექსებით. სტუდენტებმა მაშინვე მისწერეს მომაკვდავ პოეტს პასუხი ამ ლექსზე. ამ პასუხში ისინი გამოხატავდნენ მთელი რევოლუციური ახალგაზრდობის აზრსა და გრძნობას:

„ჩვენ შევიბრალებთ შენ, ჩვენო საყვარელო, ხალხის ძვირფასო მომღერალო, მისი ტანჯვისა და მწუხარების მომღერალო, — სწერდნენ სტუდენტები თავიანთ წერილში. — ჩვენ შევიბრალებთ იმას, ვინც გააღვივა ჩვენში ძღვეამოსილი სიყვარული ხალხისადმი, ანთო შეურიგებლობის ცეცხლი ხალხის მჩაგვრელებისადმი“.

არც ერთ რუს მწერალს, მაქსიმ გორკის გამოკლებით, თავის სიცოცხლეში არ ღირსებია ხალხის ისეთი სიყვარული და დაფასება, ისეთი თანაგრძნობა, როგორც ხვდა წილად სახალხო გლეხურ დემოკრატ პოეტს. ეს თანაგრძნობა მან დაიმსახურა გულწრფელი მისვლით ხალხის განცდებთან, მისწრაფებებთან. იგი დაიმსახურა იმით, რომ მისმა პოეზიამ ახალგაზრდობაში გააღვივა ძღვეამოსილი სიყვარული ხალხისადმი, ანთო შეურიგებლობის ცეცხლი ხალხის მჩაგვრელებისადმი.

ხალხის უსაზღვრო სიყვარულისა და პატივისცემის ნამდვილ დემონსტრაციად გადაიქცა პოეტის დასაფლავება. პოლიტიკური პოეტის დასაფლავება ერთსა და იმავე დროს იყო პოეტისადმი რევოლუციური ახალგაზრდობის პატივისცემის დემონსტრაციაც და პოლიტიკური დემონსტრაციაც.

დასაფლავებაზე სიტყვებით გამოვიდნენ გამოჩენილი რუსი მწერალი თ. მ. დოსტოევსკი, სოციალისტების სახელით გ. პლექანოვი და სხვები.

ამ დასაფლავებას, საშინელი ყინვის მიუხედავად, უამრავი ხალხი დაესწრო, აქედან დიდი უმრავლესობა რევოლუციური ახალგაზრდობა იყო.

იმდენად დიდი და ფანატიკური წარმოდგენისა იყო რევოლუციური ახალგაზრდობა ნ. ნეკრასოვზე, რომ, როცა თ. დოსტოევსკიმ დაიწყო სიტყვის წარმოთქმა ნეკრასოვის ნეშტის წინ და სთქვა, რომ ნეკრასოვი, როგორც პოეტი, თავისი ნიჭით პუშკინზე დაბლა არ იდგაო, ზღვა ხალხიდან წამოვიდა შეძახილი: უფრო მაღლა, უფრო მაღლა! „Выше! Выше!“

ეს გარემოება ნაწილობრივ იმითაც უნდა აიხსნას, რომ დოსტოევსკის არ მოსწონდა ნეკრასოვის რევოლუციურ-რადიკალური მიმართულება პოეზიაში, მისი ლექსების სოციალური ტენდენციურობა, რომ მას, დოსტოევსკის, უკმაყოფილობა ჰქონდა ჯერ კიდევ ადრე ბელინსკის წრესთან, რომელშიაც ნეკრასოვიც შედიოდა. იგი აშკარად ამჟღავნებდა თავის ლიბერალურ შეხედულებებს. ყველაფერი ეს კარგად იცოდა ახალგაზრდობამ და ამიტომ იგი არც თუ ისე სიმპატიურად იყო განწყობილი დოსტოევსკისადმი. მაგრამ მთავარი ამ „მღელვარებაში“ მაინც ის იყო, რომ რევოლუციური ახალგაზრდობა, სოციალისტები, ბუნტარები და ცარიზმისა და ბატონყმობის წინააღმდეგ მტრულად განწყობილი ელემენტები უსაზღვროდ აფასებდნენ ნ. ნეკრასოვის პოეზიის რევოლუციურ ხასიათს და უზომოდ უყვარდათ ის.

ასეთი უსაზღვრო სიყვარულის ყველაზე ძლიერ ნიმუშს წარმოადგენს რევოლუციური ხალხოსნური მოძრაობის იდეოლოგიისა და მე-19 საუკუნის მესამე მეოთხედის რუსეთის პროგრესიული აზროვნების მეტაფორის ნ. ჩერნიშევსკის წერილი, გამოგზავნილი შორეულ ციმბირიდან პიპინისადმი ნეკრასოვის სიკვდილის წინ:

„გადაეცი მას (ე. ი. ნეკრასოვს. ე. ა.), — სწერდა ჩერნიშევსკი პიპინს, — რომ მე მხურვალედ მიყვარს იგი, როგორც ადამიანი, რომ მე მაღლობელი ვარ მისი ჩემდამი კეთილი დამოკიდებულებისათვის, რომ მე ვკოცნი მას, რომ მე დარწმუნებული ვარ: მისი სიტყვები იქნება უკვდავი, რომ მარადიულია სიყვარული მისადმი, უგენიალესისა და უკეთილშობილესისადმი ყველა რუს პოეტთა შორის. მე გულამოსკვნით ვსტირი მასზე. ის ნამდვილად იყო ძალიან მაღალი კეთილშობილური სულისა და ძალიან მაღალი ჭკუის ადამიანი. და, როგორც პოეტი, რასაკვირველია მაღლა დგას ყველა რუს პოეტზე.“

ნ. ჩერნიშევსკის მიერ მოცემული პოეტის ეს მაღალი შეფასება ფართოდ იყო გავრცელებული მაშინდელ მოწინავე ინტელიგენციასა და ახალგაზრდობაში, ამის საუკეთესო დადასტურება დავინახეთ ნ. ნეკრასოვის დასაფლავებაზე.

შეცდომა იქნებოდა აქედან ისეთი დასკვნა გამოგვეტანა, თითქოს ნეკრასოვის პოეზიის ზღვა სიყვარული დაგუბებული იყო მხოლოდ მის თანამედროვეებში. ნ. ნეკრასოვი უფრო მეტად შეიყვარა რევოლუციურმა ახალგაზრდობამ მისი სიკვდილის შემდეგ. დიდად უყვარდა და აფასებდა ნეკრასოვს მსოფლიო პროლეტარიატის გენიალური ბელადი და მასწავლებელი ვლადიმერ ილიას ძე ლენინი. ვლ. ლენინს

უყვარდა ნეკრასოვის ლექსები თავისი პოლიტიკური სიმანვილითა და რევოლუციური ბუნებით. ლენინი ნეკრასოვის ლექსებს კითხულობდა და ზეპირად სწავლობდა როგორც მოწაფეობის დროს, ისე ციმბირში, გადასახლებაში. მისი ლექსების წიგნები თან მიჰქონდა ლენინს საზღვარგარეთაც ემიგრაციაში ყოფნისას. ნეკრასოვს დიდად აფასებს აგრეთვე თანამედროვეობა, სტალინის ეპოქა. ის საყვარელი პოეტია ახალგაზრდობისათვის დღესაც, მისი ლექსები საუკეთესოდ გვაცნობენ შავზნელ ფეოდალურ-ბატონყმურ წარსულს, მშრომელთა აუტანელ უუფლებო და ეკონომიურ მდგომარეობას, მხატვრულად ძლიერი ექსპრესიითა და იმედის რწმენით დახატული შემადრწუნებელი სურათებით.

მაგრამ არ შეგვიძლია არ აღვნიშნოთ აქვე ის ზოგიერთი „ჩრდილი“, რომელსაც ადგილი ჰქონდა ნ. ნეკრასოვის ცხოვრებასა და შემოქმედებაში, და რასაც ლენინი აღნიშნავდა როგორც მერყეობას დემოკრატებსა (ჩერნიშევსკი) და ლიბერალებს შორის. მაგრამ ნეკრასოვის რევოლუციური ღირსება ის არის, რომ ამ მერყეობის დროსაც მისი სიმპატიები, როგორც ლენინი ამბობს, ჩერნიშევსკისაკენ იხრებოდა. როცა ამ „ჩრდილებს“ ვეხებით, არ შეიძლება არ გავიხსენოთ განსაკუთრებით ერთი შემთხვევა, რომლის გამოც, თვით პოეტის თქმით, ის დროებით განმარტოვებული დარჩა და რომელსაც მწარედ ინანიებდა და „სამშობლოს“ პატიებას სთხოვდა. ეს იყო სამოცაჟნ წლებში. რეაქციამ გააძლიერა რეპრესიები. დობროლუბოვი გარდაიცვალა; ჩერნიშევსკი დააპატიმრეს და ციმბირში გადასახლეს, ნეკრასოვი მარტო დარჩა, მის ჟურნალს „სფერემენიკს“ მთავრობამ დახურვა დაუპირა. ჟურნალის გადასარჩენად ნ. ნეკრასოვმა მეტად მოუფიქრებელი და აჩქარებული ნაბიჯი გადასდგა. მან ქების ლექსი მიუძღვნა მეფის მოხელეს მ. მურავიოვს, რომელზედაც დამოკიდებული იყო ჟურნალის ბედი. მთავრობამ ჟურნალი მაინც დახურა. რევოლუციურმა ახალგაზრდობამ ნ. ნეკრასოვის ასეთ ნაბიჯში დაინახა ღალატი ძველი დემოკრატიული იდეებისადმი. ახალგაზრდობამ და მკითხველმა დროებით გვერდი შეაქციეს პოეტს, ინდიფერენტულად დაუწყეს ყურება. სწორედ ამის გამო სწერდა პოეტი:

„За то, что я остался одиноким,
Что я ни в ком опоры не имел.
Что я, друзей теряя с каждым годом,
Встаю ачал врагов все больше на пути,
За каплю крови, общую с народом,
Прости меня, о родина, прости!“

შეცდომა პოეტმა მალე გამოასწორა. იგი კვლავ აღსდგა თავისი დიდებით ხალხის თვალში და სიკვდილის უკანასკნელ წუთებამდე მისი მგრძნობიარე გული ხალხის თავისუფლებისათვის სცემდა. მძიმე ავადმყოფობის დღეებშიაც კი, როცა პოეტი საშინელი სევდით იყო შეპყრობილი და სიკვდილს შენატროდა, პესიმისტური არ ყოფილა მისი დამო-

კიდებულება ხალხის მომავალი ბედისადმი. სიკვდილის წინ დაწერილ ვრთ-ვრთ თავის ლექსში პოეტი სწერდა:

„О, Русь! Ты несчастна — я знаю;
Но все ж, озирая мой пройденный путь,
Я к лучшему шаг замечаю“.

შეიძლება ეს ის ნაბიჯი იყო, რომელზედაც კ. მარქსი ამბობდა, რომ რევოლუციამ დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ გადაინაცვლა, და თავის არწივისებურ თვალებს ბობოქარ რუსეთს აპყრობდა.

ნ. ნეკრასოვი გარდაიცვალა. მეცხრამეტე საუკუნის ახალგაზრდობამ მისი სახით დაჰკარგა საკუთარი გრძნობების მგზნებარე პოეტი, რომელიც მთელის ხმით მოუწოდებდა ახალგაზრდობას წასულიყო იქ, სადაც შეურაცყოფილი და დამცირებული ხალხი იყო, იქ, სადაც საშინელი იყო სუნთქვა და საიდანაც მხოლოდ მწუხარება ისმოდა, პირველი ყოფილიყო იქ და მომკვდარიყო რწმენისათვის ამაყად, დაუძრახველად, მომკვდარიყო თავისუფლებისათვის, რადგან დაღვრილი სისხლი ამაოდ არ ჩაივლიდა.

ნ. ნეკრასოვის ეს მოწოდება თაობიდან თაობაში გადადიოდა და პოეტის სახელთან ერთად ცოცხლობდა ის ამ თაობებში, როგორც ცოცხალი ძალა. პოეტის ამ მოწოდების ძალა და მნიშვნელობა დიდი იყო მე-20 საუკუნის რევოლუციებშიც. პუშკინთან ერთად ნეკრასოვმა სათავე მისცა ჩვენი საუკუნის რევოლუციურ პოეზიას.

აი, რატომ აღნიშნავს ასეთის სიყვარულით ნ. ნეკრასოვის გარდაცვალებიდან 60 წლისთავს სოციალიზმის ქვეყანა.

ალიო მაზაშვილი

(სოციალისტური ეპოსის საკითხისათვის).

წარსულ დროთა პოეტების აღფრთოვანება ბუნების სიუხვით და სილამაზით უფრო ხშირად ლოცვას მოგვაგონებდაო, — ამბობდა მაქსიმ გორკი. და მართლაც ისტორიას ახსოვს არა ერთი მაგალითი, როცა პოეზია მძაფრად გამოხატავდა ბუნებისადმი მონურ მორჩილებას და თაყვანისცემას.

სოციალიზმმა დაიმორჩილა ბუნება, იგი ადამიანის ბედნიერების წყაროდ აქცია. შრომამ ბუნება სახელოსნოდ გადააქცია, გმირობისა და დიდების მოსახვეჭ ასპარეზად. ლენინ-სტალინის საუკუნემ ახალი ჰორიზონტები გადაშალა კაცობრიობის წინაშე. სოციალიზმის მიერ აღზრდილმა ადამიანებმა, მთებისა და უდაბნოების მამაცმა მკვლევარებმა, არქტიკის განივებისა და გაუვალი ტაიგის დამპყრობებმა, ტრანსპოლარული გადაფრენის ენტუზიასტებმა ბუნების მრავალ საიდუმლოებას ფარდა ახადეს და დედა-ბუნებას ნამდვილად ადამიანისა და კაცობრიობის კეთილდღეობის სამსახური დააკისრეს. ამით შეიქმნა ახალი ეპოქა კაცობრიობის ისტორიაში, ამით გამოიცვალა კაცობრიობის დამოკიდებულება ბუნებისადმი და ამ ცვლილებამ თან ახალი ეპოსი მოიყოლია.

გმირი ადამიანი და ბუნება — ეს იყო დასაბამიდან ეპოსის ძარღვი და ხერხემალი. მაგრამ ძველად ადამიანი მონა იყო ბუნებისა და ეპიკოსი მწერლის მდიდარი ფანტაზიაც ხშირად უძლური იყო ამ მონობის იქით გაეხედნა. ასეთი იყო, მაგ., ანტიური საბერძნეთის ეპოსი. ცხადია, ბუნების გამმითებელი ფანტაზია ვერ მიიჩნევდა ადამიანს ბუნების შესაძლებელ ბატონად.

ამით გამოირიცხებოდა ბუნების დასახვა გმირობის ასპარეზად და გამოირიცხებოდა გამარჯვებით დაგვირგვინებული ბრძოლა ბუნებასთან. ეპოსს სხვა გზები უნდა ეძებნა იმისათვის, რომ ადამიანი გმირობის შარავანდედით შეეფოსა და მისი ვნებები უმაღლესი დამძაფრების ხარისხში ეჩვე-

ნებინა. ისტორიულად ცნობილია, რომ უპოსი ყოველ ეპოქაში დაკავშირებული იყო ადამიანის ამაღლებულ მისწრაფებებთან, ანტიურმა ეპოქამ გმირული სულისაკენ მისწრაფება, გმირობის იდეალიზაცია დაანათლა ეპიურ პოეზიას და ეს თვისება ეპოსს გამოჰყვა ისტორიის მთელ მანძილზე. ამ დებულების სისწორეს ასაბუთებს მსოფლიო ეპოსის თითქმის ყველა შესანიშნავი ძეგლი. ეპიკოსი პოეტი აშუქებდა ადამიანურ ვნებებს და მისწრაფებებს გმირულ ასპექტში, იღებდა იმ მომენტებში, როცა ეს ვნებები სცილდებოდნენ ჩვეულებრივი ადამიანური ნორმებისა და შესაძლებლობის დონეს და არაჩვეულებრივ ელფერს აღწევდნენ თავიანთი გრანდიოზულობით. ამ მიზნის მისაღწევად ეპიკური პოეტი სინამდვილით როდი კმაყოფილდებოდა, იგი ფანტაზიას იშველიებდა. ამ გზით ეპიკოსი ხატავდა არა იმას, რაც იყო, არამედ იმას, რაც უნდოდა ყოფილიყო და რასაც სინამდვილე ხანდისხან ჩანასახის ფორმაში ძლივს იძლეოდა.

ასეთი დაცილება ისტორიულ სინამდვილისაგან სოციალისტურ ეპოსში საჭირო აღარ არის. იმდენად სრულყოფილი და ყოველმხრივია ადამიანის ყველა ლამაზი შესაძლებლობის განხორციელება, ისე ლაღად გაშალა ფრთა ადამიანის უნარმა და გონებამ, ისეთ სასწაულებრივ შედეგებს მიაღწია ადამიანმა ბუნებასთან ბრძოლაში, რომ თვით რეალობა ათასჯერ უფრო წარმტაცია და დიდებული, ვიდრე ფანტაზია. ადამიანი, რომელიც ძველად ბუნებისა და საზოგადოების განვითარების სტიქიური კანონების სათამაშო იყო, დღეს მჭედელია თავისი ბედნიერებისა, თავისი ისტორიისა, თავისი კანონებისა და გმირობის ასპარეზიც, ადამიანის პიროვნების გაფურჩქენის ასპარეზიც უფრო ფართო გახდა. აქ ახალ ეპოსს განუსაზღვრელი შესაძლებლობა ეძლევა.

ამ ორბიტშია მოქცეული ალ. მაშაშვილის „ენგური“, რომელმაც დაგვიხატა ახალი დროის გმირი. გმირის პრინციპიალური სიახლე მძაფრად იგრძნობა პოემაში. იგი მარტო ბუნებასთან ბრძოლაში როდი იმარჯვებს, საბოლოოდ იგი მორალურად ამარცხებს სიკვდილსაც, სძლევს ღრმა პირად ტრაგედიას და მასზე მალლა დგება.

და ეს იმიტომ, რომ პოემის მთავარი გმირი თავისუფალი ადამიანია. ძველ ეპოსის გმირი კი აუცილებლობის ტყვე და უმრავლეს შემთხვევაში მისი ტრაგიკული მსხვერპლი იყო. ბუნების აუცილებლობათა შეცნობაზე დაყრდნობილი ბატონობა თავის თავზე და გარეგან ბუნებაზე — თავისუფლება — უცხო ხილი იყო ადამიანისათვის. ამის ნათელი მაგალითი კვლავ ანტიური საბერძნეთის ეპოსია. ანტიური დროის ბერძენს სწამდა ბედისწერა და მოკრძალებით ცახცახებდა მის წინაშე. მისი რწმენით, ამ ქვეყნად ყველაფერი განგებასა და ბედისწერას ემორჩილებოდა. პომეროსის ეპოსში თვით ზევსიც კი — ღმერთების მამამთავარი — ბედისწერის, მოირას განაჩენის შემსრულებელი და ერთგული დამცველია. ანტიური ადამიანის თვალსაზრისით, ღმერთები განაგებენ ადამიანის ბედს და მათი მსოფლმხედველობის მიხედვით ადამიანი გადაარჩება დალუპვას მწარე განსაცდელში მხოლოდ მაშინ, როცა მას ღმერთები შეიბრალებენ. „ვეფხისტყაოსანი“ — ეს უბრწყინვალესი რეალიზმისა

და ადამიანის პიროვნების გაფურჩქვნის შეუდარებელი ძეგლი — ასეთსავე ძალას მიაწერს განგებას: „არვის ძალუძს ხორციელსა განგებისა გარდავლენა“, „რაცა ღმერთსა არა სწადდეს, არა საქმე არ იქნების“, „განგებით ქმნილსა რისხვასა ვერავინ დარიდებია“.

ბუნებრივია და გასაგები, რომ ძველი ეპოსის გმირები ხშირად იღუპებოდნენ. ტიპურია ძველი ეპოსისათვის როლანდის სიკვდილი, ნიბელუნგების ყველა გმირის დაღუპვა. ასევე იღუპებიან სკანდინავური საგების—ვოლსუნგების—გმირები. ეს ტრაგიზმი უფრო გაამძაფრა მეცხრამეტე საუკუნის ლიტერატურამ. აიღეთ თუნდაც პუშკინი — მისი გმირები უმრავლეს შემთხვევაში განწირულნი არიან. ამ ბედს იზიარებენ ზარემა, ბორის გოდუნოვი, დონ-ჟუანი, სალიერი, ძუნწი რაინდი, სილვიო „გასროლიდან“ და გერმანი „პიკის ქალიდან“ და სხვები. თვით პუშკინმა გენიალურად გარმოსთქვა ძველი ეპოსის გმირების ეს ბედი:

„И всюду страсти роковые,
И от судеб защиты нет“.

მსოფლიო ისტორიაში ეპოსს არასოდეს არა ჰქონია ისეთი ნოციერი და უხვი ნიადაგი, როგორც ახლა აქვს. სოციალისტურმა რევოლუციამ ახალი ერა დაიწყო კაცობრიობის ისტორიაში. ჩვენი სამშობლოს ყოველ კუთხეში სჩქევს სახალხო ძალის, სიხარულისა და შემოქმედების დაუშრეტელი წყარო. ძლიერი საბჭოთა ხალხის ბრწყინვალე საქმენი, განსაცვიფრებელი ხასიათები, ახალი ადამიანები და მათი წარმომშობი ლამაზი ცხოვრება ხელისგულივითაა გადაშლილი დღევანდელი პოეტის თვალწინ. საბჭოთა პოეტის მახვილი თვალი და ფხიზელი გონება ყოველ ახალ ქარხანაში, ყოველ ახალ გრანდიოზულ გამარჯვებაში, საბჭოთა ადამიანების გმირობაში, აყვავებულ ციტრუსოვან ჭაღნარში ცხოვრების მრავალფეროვანობასა, სიდიადესა და სიუხვეში — ხედავს ბეღადის აზრის კონკრეტულ და ხელშესახებ განხორციელებას: ამ გაგებით აქვს დახატული ალ. მაშაშვილს „ენგურში“ სტალინის პორტრეტი. ი ეს ადგილიც:

„ქარს გაუფანტავს განგებ ნისლები,
ცა კრიალაა, მზეც — შუქმფენია,
ხის ძირად სოფლის დარბაისლები
დამსხდარან, ჩრდილი ქვეშ უფენიათ!
მათემ სთქვა: — ჯიბუ, შენც გახსოვს, ალბად,
აქ ოდეს გავლა უჭირდათ ურმებს,
ეხლა? რა არის! ხომ ხედავ, ბაბა,
ესეც ბეღადის აზრია თურმე!
მეორემ წარბი
გადიხსნა თვალზე
და შორიასლო დაიწყო მზერა:
— აქეთ უქმურიც გაწყდება ხვალზეგ,
სტალინს უთქვამს — და, უთუოდ მჯერა!

საერთო ძალით და მუშაობით
ვიბრძვი, ეგ არი გულს რომ აკაჟებს,
განადგურდება ჭავლი, ჭაობი,
ნარინჯის ცეცხლი დასწავს ლაქაშებს“.

მასების ბელადისადმი ეს სიყვარული და ურყევეი რწმენა, ბელადის ჩვენება სოციალიზმის გრანდიოზულ საქმეთა ფონზე ახალი ეპოსის მთავარი დამახასიათებელი და საუკეთესო თვისებაა.

ერთი გარემოება თავიდანვე უნდა ავლნიშნოთ: პოემაში გამოკვეთილია არა მარტო ცალკეული ადამიანების ტიპები, არამედ ხალხიც, მასაც. არა მარტო ერთი პიროვნების მაგალითზე, არამედ მთელი ხალხის მაგალითზე დახატულია ახალი, მშვენიერი გრძნობები, რომელნიც ჩვენმა ეპოქამ წარმოშვა. ხალხის ფსიქოლოგია რადიკალურად გამოიცვალა, საბჭოთა მოქალაქე შეჰხარის თავისი ხელით შექმნილ ბედნიერებას და მშობლიური სიხარულით განიცდის სამშობლოს ყოველ გამარჯვებას. ეს მკაფიოდ მჟღავნდება სახალხო დემონსტრაციებზე, ზეიმებზე, ახალგაზრდობის შეკრებაზე. ეს მასობრივი, საერთო სახალხო სიხარული მშვენივრადაა გადმოცემული „ენგურის“ მეთვრამეტე თავში. იქ აღწერილია ზეიმი ქალაქის ქარხნის გახსნის წინ. შეუდარებელია ეს სურათი თავისი პლასტიურობით და ახალგაზრდობის ეშხიანი სიმღერების მოტივების გადმოცემით.

სიხარული და სიამაყე სჩანს საბჭოთა ადამიანების შრომაშიც, ზეიმშიც, და ამ ბედნიერებას ერთნაირი სიძლიერით განიცდიან მოხუცებიც და ახალგაზრდებიც

და პოეტი განცალკევებით როდი სდგას მასების ამ გულისთქმისაგან, სტალინური ეპოქის ამ პლელვარე მაჯისცემისაგან. ის პათოსი და ენტუზიაზმი, რომელიც ძალას აძლევს საბჭოთა ადამიანებს, რომ უზარმაზარ მდინარეებს მარშუტები შეუცვალონ, ახალი ქალაქები გააშენონ, — აწრობს სოციალისტური პოეტის ტემპერამენტსაც და ამბვილებს მის კალამს, შთააგონებს მას ფართო ეპიურ ტილოების შექმნას და წინსვლის უმძლავრეს სტიმულს აძლევს ჩვენი ეპოქის ხელოვნებას.

ამ პოემის დაწერამდე მაშაშვილმა პოეტური ოსტატობის სკოლა გაიარა. საბჭოთა მკითხველი მაშაშვილს იცნობს, როგორც მგზნებარე ლირიულ პოეტს, „მე და ბარათაშვილის“, და სუჟეტიანი ლექსების ავტორს. ეპიური ელემენტები ნაწილობრივ მოსჩანდნენ მის ლექსებში. „თი ადამიანი“, „ინცინდენტი უჯრედის კრებაზე“, „რიქშა“, პიესა „განგაში“ მოგვითხრობდნენ კონკრეტული ადამიანების ცხოვრებაზე, და პოემა „ენგურისათვის“ ამიტომაც ესოდენ დამახასიათებელია ღრმა ცოდნა ადამიანებისა. პოემის განხილვა გვიჩვენებს, რომ ავტორი უკვე კარგად იცნობს ხალხს, ხატავს თვითეული ადამიანის მისწრაფებას, ღრმად მიმაღულ გულისთქმას და ამიტომაც „ენგურის“ ტიპები ცოცხლობენ სრული ადამიანური გრძნობებით და სიცოცხლით.

„ენგური“ ნიმუშია ნამდვილი რეალისტური პოემისა. აქ ავტორი რო-
დი სდგას წინა პლანზე, ისე, როგორც რომანტიულ პოემაში, სადაც არ
იყო მკაცრი გადამიჯვნა ჟანრებისა, — იგი იმსლება თავის მიერ
შექმნილ სახეებს უკან და ეს სახეები მჭერმეტყველურად ლაპარაკობენ
იმაზე, თუ ვისი, რომელი გმირის მხარეზეა ავტორის ღრმა სიმპატია და
სიყვარული. ამით „ენგურიდან“ განდევნილია ვიწრო სუბიექტივიზმი.
ქმნილობის რეალიზმის თვალსაზრისით, პოემის იდეალოგია თვით მხატ-
ვრულმა სახემ, სუჟეტმა უნდა, გამოსთქვას და არა სუჟეტში შეჭრილმა
ავტორმა თავისი მონოლოგით და ლირიკული უკანდახევებით. და, ბო-
ლოს, ხელოვნება ხომ სახეებით აზროვნებაა, რითაც იგი განსხვავდება
ფილოსოფიისა და მეცნიერებისაგან, რომლებიც ცნებებით აზროვნობენ.
პოეზიაში სახეს მარტო ორნამენტის მნიშვნელობა როდი აქვს, იგი აზრის
დედაც არის.

ამ პრინციპის მიხედვით, „ენგურის“ საერთო ტონიც და თხრობის მა-
ნერაც წყნარი, დინჯი და ძლიერია. ეს პოემის კომპოზიციას მეტად ნათ-
ლად გამოკვეთილ რეალისტურ სახეს აძლევს. ამიტომაც ახერხებს მაშა-
შვილი მოგვცეს შრომისა და ბუნების ცოცხალი ჰარმონია, ფართო ეპი-
ური ტილო, სადაც სურათი ლოგიკურად მისდევს სურათს, ქვეყანა რეა-
ლისტი მხატვრის თვალთაა დანახული და ამიტომ არც ერთი მთავარი
ხასიათი და ტიპი არ არის მოუთავებელი და ყალბად დახატული. მატერი-
ალური სინამდვილე, ყოფა, პეიზაჟი ისეა „ენგურში“ მოცემული, რომ ეს
ვარემოცვა, ეს სინამდვილე უფრო მეტად აფერადებს თვით პოემის მთა-
ვარ პერსონაჟებს. ასე მაგ., ამ უდაბური ენგურის ხეობის, მონგრეული
ფანჯატურიანი ჭიშკრის, ისლით დახურული ოდის, კედელზე მიკრული
ლურჯ-არშიიანი პორტრეტის გარეშე ბესა ბუკიას ტიპი ჰაერში იქნებოდა
გამოკიდებული. პოემაში ნაჩვენებია ადამიანის ინტიმური კავშირი მატე-
რიალურ სამყაროსთან, ნივთებთან. ამ ინტიმის თითქოს ერთის შეხედვით
უმნიშვნელო დეტალი ხშირად აცოცხლებს ადამიანს, ადამიანის ტიპს.
დიდი რუსი მწერალი გოგოლი თავის ერთ წერილში ურჩევს მწერლებს.
ტიპის სრულყოფილი და ყოველმხრივი დახატვის მიზნით. ჩაიწერონ და
დაიხსმონ ადამიანის შესახებ შემდეგი:

„С вида он казист и приличен; держит руку вот как, сморкается вот
как, нюхает табак вот как; словом не пропуская ничего того, что видит глаз,
от вещей крупных до мелочей“.

გოგოლი დაასკვნიდა, რომ ასეთი დეტალებით გამოიხსნება ადამიან-
ნი და ამით ცოცხლდება ტიპიო. ტიპის დახატვის ეს მანერა მაშა-
შვილს ოსტატურად აქვს გამოყენებული: აი ველური, მგლური ინსტიქ-
ტებით შეიარაღებული ბესა ბუკია, რომლის სულში ძველი ცხოვრების
მთელი ჭუჭყია ჩაქსოვილი — ექსპლოატატორული მადა, ანგარება, მტა-
ცებლური მოხვეჭის სიხარბე, გაუმძღრობა, — ერთის სიტყვით, ეს არის
კულაკის ტიპიური სახე, ეს ბესა მხატვრულად ცოცხალი ტიპია. პოემაში,

სწორედ იმიტომ, რომ ვხედავთ მას დახატულს დამახასიათებელი დეტალებით და საქციელით. ბესას წარსულზე პოეტი გვეუბნება:

„ცხოვრობდა ბესა, დროთა მოდენას
უღდა გულდაგულ როგორც ჯებირო,
ხელთ ეპყრა კვერთხი ეჩოს ოდენა
„ინიციალით“ პირმოქედელი“

„ტყის სახელმწიფოს“ უფლებაზე უზღუდავი ტყაჩოსათვის ეს კვერთხი ძლიერ დამახასიათებელია, ეს დეტალი შუქსა ჰფენს ბესა ბუკიას მტაცებლურ ბუნებას. აი დადგა რევოლუციის დღეც — ტყეში შეჭრენ. „ბესა ბუკიას დაუკითხავად“. ბოღმა და ბრაზი აღჩობს ბესას, მაგრამ იგი საბჭოთა ადამიანის ნიღაბს იფარებს და წარუდგება ბურღუ შელიას „ზეწრისოდენა თხოვნით“:

„ამას ხომ ხედავთ, — ბურღუს წინაშე
ხელი გაშალა, როგორც ნიჩაბი, —
მეც მიშრომია თოვლში, წვიმაში,
მეც მიჯგენია მიწა პირშავი!
ეტყობა მიწის უანგით მოცულა,
მასთან ფრჩხილებით ნაბრძოლებია,
ზედ ახედივით რომ ამოსულან
მაზოლებია!
თუ არ ვამბობდე ამას ნამდვილად
სახლი დამენგრეს ასე, ოხრობით.
(ძირს დაახალა თავის ბოხობი
და იატაკზე მტვერი ადინა).

„ბესას ეჭირა კბილით ჩიბუხი
და შიგ ტენიდა ნათხოვარ თუთუნს“

ბესა ბუკია სიტყვით გამოდის კრებაზე, ავტორი ამ სურათს ასე გვიხატავს:

„აი წამოდგა ბესა ბუკიაც.
დარბაისლურად სწორდება ტანში,
სიტყვა ითხოვა ორწუთიანი,
მაქაცარიამ დაუკრა ტაში!
ბესა სცენაზე ადის როხროხით,
მოშვებული აქვს ჩექმა რუსული,
ფრთხილად მოიძრო გრძელი ბოხობი
და შერჩა თავი გადატრუსული“.

ბესა ბუკია მოხსნეს სამუშაოდან, იგი ზღის სახლში და:

„დარდობს, არაფერს ხელს აღარ ჰკიდებს,
გახუნდა როგორც გინახავთ ჩხირი,
დარდობს დღე და ღამ, ამ დარღში კიდევ
შკვდარი ძმასავით მოესწრო ცხვირი“.

უფრო მეტად ახასიათებენ ბესას შემდეგი სტრიქონები:

„ქონი წელშივე გაწყვეტილია,
შემონგრეული აქვს გალავანი,
ზემოდან ისლიც გაცვეთილია,
როგორც ბუჯიას თავზე ბალანი.
რა ქნას? ყოველმხრივ სიქესატეა,
ის ამგვარ ყოფას არ შეჩვეულა,
ოთახში მხოლოდ კედლის სარკეა,
ისიც რღვეულა და შენჯღრეულა...
მის წინ ბესა დგას ყბა-შეხვეულად,
აფსუს! ძველი შნო, ჩახედულება,
ჩრდილად ქცეულა და შერყეულა
მისი ტანწელის აგებულება.

აი, პორტრეტი, ოჯახის წესად,
ხანტურელი — და, ლურჯ-არშინი,
მეუღლის გვერდით დამდგარა ბესა
ნახევარ-არშინ-ულვაშიანი!
გრძელი ბონონი, ქილები, ქამარ
ჩონა-ახალუხს რაც კი შეფერის,
ქიპზე ჰკიდია ლივერი, ყამა
ძველთა ძველი-და უშველებელი!
მხოლოდ პორტრეტი დროთა ბრუნვაში
გამოცვლილიყო ადრე და ძლიერ,
ცხვირის არ იყოს, ცალი ულვაშიც
შებილწულიყო ბუჯების მიერ“.

აი ასე სპეციფიკურ და ტიპიურ გარემოებაში მოცემული ბესა ბუჯიას ტიპი, ამ ტიპიურ გარემოებათა კომპლექსსა და ფონზე, როგორც დავინახეთ, ამოქარგულია ამ ადამიანისათვის დამახასიათებელი ყოველი დეტალი. ამ განხრითაა დაწერილი მთელი პოემა. მასში ყოფითი კომპონენტები და პეიზაჟები უფრო სრულყოფილად აშუქებენ აღებულ ტიპს და არაერთარ შემთხვევაში თვითმიზანს არ წარმოადგენენ.

როგორ არის აგებული „ენგურის“ სუჟეტი?

მხატვრულ ნაწარმოებში, რომელიც მდორედ და უინტერესოდ არ ვითარდება, ყოველთვის მოცემულია ორი მოწინააღმდეგე მიმართულებით მზარდი მოქმედების დაპირისპირება, ორი ან რამდენიმე გმირის დაპირისპირება. ეს დაპირისპირებაა სუჟეტის კვანძი. ამის მაგალითია თუნდაც გორკის „სიმღერა შევარდენზე“. აქ უპირისპირდებიან ერთმანეთს ანკარა, რომელიც დაბადებულია იმისათვის, რომ მიწაზე ხოხავდეს, და შევარდენი, რომლებიც დაბადებულია იმისათვის, რომ ფრინავდეს ლაჟვარდებში. სუჟეტური კონფლიქტის გარეშე მხატვრული ნაწარმოები უსიცოცხლოა და თავის ავტორზე ადრე კვდება. სოციალური კონტრასტი „ენგურში“ მთელი სიმძაფრითაა მოცემული. იმისათვის უხვ მასალას კლასობრივი ბრძოლა იძლევა. „ენგურში“ მოსჩანან, ერთის მხრივ, ბურღუ შელია და

ახალი მზიური ქვეყანა, კეთილშობილური ადამიანები, მიეორეს მხრივ — კაპიტალისტური კლასების ნაშთები, რომელთაგან ყველაზე უფრო კოლორიტული ფიგურა ბესა ზუკიაა. მთავარი გმირი პოემისა ბურღუ შელიაა, რომელსაც ესოდენი სიყვარულით გვიხატავს ავტორი. ამ გმირში მკითხველი ადვილად იცნობს ჩვენი დროის სახელოვან ადამიანს.

„ენგური“ გულწრფელი პოეტური წარმოსახვაა ჩვენი სოციალისტური სინამდვილისა. პოემის პირველ თავებიდანვე ვეცნობით ენგურის ხეობას, — იმ ასპარეზს, სადაც შემდეგ თავებში გმირების მოქმედება ვითარდება. სამეგრელოს ბუნების მშვენიერება და სილამაზე გადაშლილია პოემის თვალისმომჭრელ პეიზაჟებში. ეს არის პეიზაჟები, დაწერილი სოციალისტური რეალიზმის პრინციპით. ამიტომ მაშაშვილის პეიზაჟი თვითმიზნური არ არის, ის სოციალური ფუნქციების მატარებელიცაა. ასე რომ მაშაშვილის პეიზაჟი რადიკალურად განსხვავდება ძველი რომანტიკოსების პეიზაჟისაგან, რომელნიც ბუნებაში, ლაჟვარდოვან ცის განსჭვრეტაში უდაბური ტყეების მყუდროებაში ტანჯული და ნაჭრილობები სულის სამკურნალო ბალზამს ეძებდნენ. სოციალისტურმა რევოლუციამ ლიტერატურაში, თვით ჟანრების თვალსაზრისითაც, რადიკალური ცვლილებანი მოახდინა. ძველი პეიზაჟი დაკავშირებული იყო საზოგადოებრივ ინდეფერენტიზმთან. ბუნების სილამაზით გატაცება ხშირად ნიშანი იყო იმისა, რომ პოეტი გაუბრუნდა რეალურ სინამდვილეს და მხოლოდ ბუნებას, „მხოლოდ ვარსკვლავთა თანამეაღალთა“ ამცნობდა თავისი გულის საიდუმლოს. არსებითად გამოიცივალა ამ ჟანრის მიზან-დანისულება. პეიზაჟი, საზოგადოებრივი გულგრილობის ნაცვლად, ახლა სწორედ პოეზიაში პოლიტიკურის სიმახვილისა და მგზნებარე სიცოცხლის მაჩვენებელია. სიყვარული ჩვენი გაშლილი ყანებით მოოქროვილი მინდვრებისა, ჩვენი დაბურული ტყეებისა, დიდი მდინარეებისა, აყვავებული ბაღებისა, სიყვარული ლაჟვარდოვანი ცისა, სადაც ჩვენი თვითმფრინავები დაფრინავენ, სიყვარული ზღვებისა და ოკეანეებისა, რომელნიც საბჭოთა მიწა-წყალს და საზღვრებს ეკვრიან, — ეს არის სიყვარული სოციალისტური სამშობლოსი. პეიზაჟი, რომელსაც სოციალისტური ხელოვნება ჰხატავს, გვაგრძნობინებს ჩვენი სამშობლოს ბუნებრივ სილამაზეს და ამძლავრებს საბჭოთა პატრიოტიზმის გრძნობას, ამძლავრებს სიყვარულს იმ მიწისა და წიაღისადმი, რომლის არც ერთ მტკაველს ჩვენ არავის არ დაფუთმობთ.

ამ გაგებით და გრძნობით არის დაწერილი მაშაშვილის „სამშობლო ბელადისა“ და „ენგურის“ ბუნების სურათები.

პოემის პირველ თავში ავტორი ენგურის ხეობის უდაბურებას ასახავს:

„აქ არც სილურჯე, არც სიმწვანეა,
არც მზის პირი ჩანს, არც ცის ტატნობი,
თან ისე ბნელა და სიწყნარეა,
რომ მიწის ბრუნეაც არის საგრინობი.
მუდამ ბნელი და ხუთასწლიური
მოსჩანს ფოთლების ცა დაღვრემილი,
ძირს ეცემიან ცვარნი ციურნი
ციდან მოწყვეტილ ვარსკვლავებით“

საუცხოოდ აქვს პოეტს გადმოცემული ეს რაღაც ზვიადი მყუდროება უღრანი ტყისა. აქ ნადირიც კი სუნთქვა-შეკრული დადის, აქ დაცვნილი ფოთლების შრიალიც კი შიშსა და ყრუანტელს იწვევს.

ამ ტყეში ნადირობდნენ დადიანები და აქ ოდესღაც თავს აფარებდა სახელგანთქმული პარტიზანი უტუ მიქავა.

ეს ტყე აურჩევია თავის ბუნაგად ბესა ბუკიას.

მაგრამ აი გავიდნენ დრონი და რევოლუციამ ეს ტყეც სახალხო საკუთრებად აქცია. იწყება ბრძოლა ბუნებასთან. „ტყის სახელმწიფოს“ ესტუმრა საბჭოთა ქვეყნის მეცნიერება იმისათვის, რომ სოჭის ხეების, ჭადრის, ნაძვისა და ჩინარის ეს ლაშქარი

„...გადაიწალოს
სოციალისტურ წიგნის ფურცლებად“.

საუცხოოდ აქვს პოეტს ასახული უდაბური ტყის უეცარი ახმაურება, შრომის პროცესი, და იქვე პირველ რიგში ვხედავთ სოციალისტური მშენებლობის მუშნებარე ენტუზიასტს — ბურღუ შელიას:

„თითქო ზღვის ქარი ამოგრიგაღდა
ააბობოქრა ტყე ხმაურობით,
აღბად იმარჯვებს ხე-ტყის ბრიგადა
ბურღუ შელიას მეთაურობით.
სჭრიან ხეებს — და მიაქვთ ქარხნამდი,
ხე არის ნორჩი, არის წლოვანი,
ქარხნამ უნდა მოგვცეს ქაღალდი
თეთრი და მაღალ-ხარისხოვანი“.

ამ საერთო ფონზე თანდათან იზრდება და სრული სახით სდგას მკითხველის წინაშე ბურღუ შელია. ეს ახალგაზრდა ადამიანი ნაჩვენებია ყოველმხრივ: მას ვხედავთ კრებაზე, მშენებლობის ხარაჩოებზე, ხე-ტყის ბრიგადაში, საყვარელ ქალთან, ვხედავთ მის დიდ სიხარულსაც და პირად უბედურებასაც. ამ ასპარეზზე ყოველმხრივ ჩანს ადამიანი. პოემაში ვეცნობით ბურღუ შელიას ბიოგრაფიასაც, ბავშვობისას — მწყემსობა, პირველი ჭაბუკური გატაცება და პირველი სიყვარული, შემდეგ მუშფაკი, დაუღალავი სწავლა, ბრძოლა მეცნიერების დაუფლებისათვის, ქარხნის პროექტის დისერტაცია, რომელიც სახელმძღვანელო პროფესორების წინაშე დაიცვა ბურღუ შელიამ, და, ბოლოს, ენგურის ქარხნის მშენებლობა, — ასეთია პოემის გმირის ბიოგრაფიის მთავარი ეტაპები.

და აი უცებ ვეებერთელა ხის ქვეშ მოჰყვა ბურღუ შელია. მას მარცხენა ფეხი მოსჭრეს. ეს საშინელი პირადი უბედურებაა ახალგაზრდა ადამიანისათვის. ბურღუ შელიას მოუჩნა ჭრილობა, მაგრამ ამ ფიზიკურმა მარცხმა იგი საყვარელ საქმეს ჩამოაშორა. ამ ახალგაზრდა ადამიანის სულში მაინც არ დაცხრა სიცოცხლის სტიქია, პოემის მეთექვსმეტე და მერვედმეტე თავებში გამოხატულია ბურღუ შელიას გაგიჟებული წყურ-

ვილი სიცოცხლისა, ტრფობა ცხოვრებისადმი. ახლა ბურღუ თითქოს პირველად ხედავს ბუნებას, თითქო ბავშვის თვალთ უცქერის ქვეყანას:

„ტყე და ტყე რომ ჰყეფს ნაკადულია,
შოაქვს ამბები მთების, მდელოსი,
ცას რომ გაჰხედავ: დახატულია,
თითქოს რუკაა საქართველოსი.
ფირუზის ეს ცა, ეს ვერცხლის მთვარე
მას არ ენახა თითქოს არასდროს,
ეხ. რა კარგი ხარ, მშობელო მხარვე,
სოქვა ნაღვლიანად და გზა განაგრძო“.

ბურღუ შეღია თითქო სრულიად ითქვიფება ბუნებაში, დასცქერის ენგურის მჩქეთარე ტალღებს და თავის ბავშვობა აგონდება. მძიმე სასო-წარკვეთილება ეუფლება ბურღუ შეღიას, მაგრამ თავის მოკვლას მას არ აცლის ქარხანა, რომელიც კვლავ ეძახის ბურღუს და ერთი თვალის დახამხამებაზე ჰფანტავს მის ნაღველს.

ეს უბრალო შემთხვევა როდია. ეს ლოგიკური გზაა პოემის გმირის ცხოვრებისა. ამით პოეტმა გვითხრა, რომ ახალი ადამიანი სისხლით და ხორციით დაკავშირებულია თავის საყვარელ საქმესთან. ბურღუ შეღიას გულში ჩაკლული ამოოხრანი იცვლებიან ისევ გმირული გზებით და გატაცებით. იგი უკვე ორდენოსანი გმირია. გახარებული მიეშურება ქარხნისაკენ, მაგრამ ამ ზემის წუთებში, ჩნდება ახალი დაბრკობა: ტივები ჩაულეწია და ჩაუხერგია მდინარეს, მამაცურად გადახტება ბურღუ შეღია წყალში, კვლავ მოერევა იგი აზვირთებულ და გაშმაგებულ სტიქიას, როგორც იგი სიკვდილს მოერია, და გამარჯვებული გამოდის ნაპირზე.

და ეს ახალგაზრდა ადამიანი, გმირობის შარავანდედით გარემოსილი, კვლავ უბრუნდება საყვარელ კოლექტივს. სწორედ აქ არის ოპტიმიზმი, რომელიც მთავარი და აუცილებელი თვისებაა სოციალისტური ეპოსის დადებითი გმირისა. მიუხედავად წუთიერი მერყეობისა და წამოჩოქებისა, რომ ამალდა ბურღუ სოციალისტური შეგნების ძლიერების სიმაღლემდე. ამით მაშაშვილმა ნათელი ფერებით გვიჩვენა, რომ ადამიანი, რომელიც აღზარდა სოციალიზმში, უძლეველია, რომ ამ ადამიანს და, კერძოდ, ბურღუ შეღიას ვერაფერი ვერ ამოჰკლევს ჩვენი ცხოვრებიდან. ამ ტიპით მაშაშვილმა გვიჩვენა სოციალისტური ადამიანის ფსიქოლოგიური ფორმირება.

პოემაში არის რომანიული ხაზიც — ეს არის ბურღუ შეღიას და ლია ლენდიას სიყვარული. ეს სიყვარული გაშუქებულია ლირიკულ ასპექტში, სამაგიეროდ ბესა ბუკიას დახატვის დროს პოეტმა მწარე ირონია მოიმარჯვა. პოემაში სატირა, რისხვით და გულისწყრომით სავსე სატირა გამოყენებულია იმისათვის, რომ პოეტმა უფრო მკვეთრად დაუპირისპიროს თავისი გრძობა ცხოვრებაში ჯერ კიდევ არსებულ ბოროტებას, რომლის კონკრეტული სახე ექსპლოატატორული კლასის ნაბოლარა ბესა

ბუკიაა. ასევე სატირულ ფერებში არიან გადმოცემული ეპიზოდური ტიპები — მაქაცარია და იუ, ბესა ბუკიას გაუთხოვრად დარჩენილი და. მაქაცარიას არ გააჩნია საკუთარი პიროვნული ღირსება, ის ბესა ბუკიას სამკაული და დამატებაა. პოეტი მის შესახებ სწერს:

„ბესამ რომ უთხრას თუნდ მზის შესახებ,
ის მზე კი არა — ქორია,
ერთს აიხედავს მალა მზესაკენ
და უქველად იტყვის — სწორია“

აქ კალმის ერთი მოსმით დახატულია ტიპი ადამიანისა, რომელსაც შერჩენია მონური ფსიქოლოგია და რომელსაც ამ ქვეყნად არავითარი პრინციპი, არავითარი წმინდათა წმინდა არ გააჩნია.

სულ რამდენიმე სტრიქონში ასევე მკაფიოდ და ასეთივე დამახასიათებელი ნიშნებითაა ასახული ბესა ბუკიას დაც:

„ზის ფანჯარასთან ბაიუშივით
და გლოვობს თავის ახალგაზრდობას!“

ამბობენ, დღესაც არის ქალწული,
სძულს ყველაფერი ღვარძლით დავეშილს,
ამედ-გამქრალი და ვაქარწყული
გარბის, თავს იბრჩობს მღვრიე სარკეში!

რაც შეეხება მის წლოვანებას
არალეგარულ პირობებშია!“

ყველა ესენი ცოცხალი ტიპები არიან. ამაშია პოემის ერთ-ერთი მიღწევა. ამ ძველი ეპოქის ადამიანების შემკრები, სინთეტური ტიპი არის ბესა ბუკია. რა ღრმა კონტრასტი და გარდუვალი უფსკრულია, ერთის მხრივ, ამ ადამიანებსა და, მეორეს მხრივ, ბურღუ შელიას, მათე მოხუცის, ლია ლენდიას შორის! ადამიანების ეს ორი ჯგუფი გამოხატავს ორ ქვეყანას. ბურღუ შელია, ლია ლენდია, მათე — ეს ახალი ქვეყნის ადამიანები არიან, ახალი ფსიქოლოგიით და მდიდარი სულიერი ცხოვრებით, მეორე მხარეს დგანან ბესა ბუკია და მისი თანამოაზრენი — ეს ღვიძლი შვილები იმ სოციალური წყობილებისა, რომელიც ოცი წლის წინათ აღგავა პირისაგან მიწისა სოციალისტურმა რევოლუციამ. ბესა ბუკია და მისი თანამებრძოლები — ეს განადგურებული კულაკური კლასის ნაბოლარები არიან, რომელთა ცხოვრებაშიც სივერაგე და ფარისევლობა დამკვიდრებულია. ეს მკვეთრი დაპირისპირება ახალისა და ძველისა, კეთილისა და ბოროტისა არის „ენგურის“ სუჟეტური კონფლიქტი, რომელიც იხსნება ახალი ადამიანის გამარჯვებით, სიკვდილის მორალური დაძლევით და

შრომის დიდების ზეიმით, ამაშია პოემა „ენგურის“ ეპოქალური სიღრმე და სიმახვილე.

„ენგური“ ყურადღებას იქცევს ახალი ორიგინალური სახეებით და ნამდვილი ხალხური უბრალოებით.

ალიო მაშაშვილის პოემამ, რომელიც აღჭურვილია ბოლშევიკური იდეურობით და ოსტატობით, გვიჩვენა ჩვენი ცხოვრების მრავალფერადოვნება, სიღიადე და სიუხვე. ეს არის ღრმად პოლიტიკური, ღრმად პოეტური ქმნილება. მას აქვს საბჭოთა პოეზიის ყველა საუკეთესო თვისება: უნაზესი სიყვარული სამშობლოსადმი, უმძლავრესი სიძულვილი მტრისადმი, ნათელი და გაბედული სახეები, პოეტური ცეცხლი და გატაცება. ეს პოემა ჭეშმარიტად ამდიდრებს სოციალისტური ხელოვნების არსენალს.

ალექსანდრე ყაზბეგი და მუზის ცინზურა

ბავშვობიდანვე აითვალწუნა ალექსანდრე ყაზბეგი მისი მშობლების ნაცნობ-მეგობრებისა და ნათესავების წრემ. სამწერლო ასპარეზზე გამოსვლის დღიდან ქირდავდა და აგინებდა მას ოფიციალური თავად-აზნაურულ-ნაციონალისტური და ბურჟუაზიული კრიტიკა. დაულალავ და დაუცხრომელ მრავალწლიან მოღვაწეობის მთელ მანძილზე სულს უხუთავდა მას რუსეთის ცარიზმის მწვავე საცენზურო პოლიტიკა.

თვითონ ალექსანდრე ყაზბეგი ასე ხსნის საზოგადოებისა და კრიტიკისაგან თავის აბუჩად აგდების მიზეზს:

„მე შემთხვევით არ გამოვსულვარ სალიტერატურო ასპარეზზედ, რადგანაც თოთხმეტის წლისა ვიყავ და თითქმის ძლივსღა ვბლაჯინიდი, როდესაც პირველად დავწერე სცენები კომედია „ამზდელეზიდგან“.

მაშინ მე თუმცა დედმამისაგან განეზიერებული შვილი ვიყავ და ჩემის სიამოვნებისათვის არას იშურებდენ, მაგრე იმრგვლივ მყოფნი რაოდენადმე მჩაგრამდენ. თუმცა მართალია სახალხოთ ვერას მიბედამდენ, მაგრამ რადგანაც მამაჩემი შეძლებული კაცი იყო, მეზობლებზედ წინ იდგა და გავლენა ჰქონდა.

ჩვენ დროს განსაკუთრებით საუბედურო ხასიათი ჰქონდა. ერთმანეთისთვის პირში სული გვშურდა, მამაჩემმა მრავალი მტერი გაიჩინა. ესენი მასთან ხმის ამოღებას ვერა ბედავდენ და თავის ბრახს ჩემზედ ყრილობდენ“¹⁾

მხოლოდ გამზდელი ნინო იდგა მოპირდაპირე მხარეს და ყოველმხრივ ცდილობდა ჩაენერგა ახალგაზრდა სანდროსათვის სიძულვილი ბატონყობისადმი, ხოლო დაჩაგრულ ხალხისადმი პატივისცემა, თავდადება და სიყვარული.

გამზდელისადმი სახსოვრად გაგზავნილ „რვეულის“ წინასიტყვაობაში ალექსანდრე ყაზბეგი შემდეგი სიტყვებით მიმართავს მას:

„ჩემო გამზდელო ნინო! ჩემისთანა ღარიბ კაცს, რა ექნება, რომ შენ დაგიგდოს ან სახსოვრად და ან მოგიძღვნას? ამაზედ უძვირფასესი მე არა მქონდა-რა და ამის გამოისობით შენ გიძღვნი ამ რამდენიმე ჩემი გრძნო-

1) საქ. მუზ. პოლ. განყ. ყ. წ. კ. გ. ს. ხელთ. № 3981.

ბის და სულის მოძრაობას, რომლის აღზდაშიაც შენ ისეთს მონაწილეობას იღებდი.

აბა მოიგონე ის დროება, როდესაც მე ბავშობაში მივლიდნენ ისე როგორც მეფის შვილს; მანებივრებდენ უკანასკნელ გარყვნილებამდინ; მასწავლიდნენ შურს, ამპარტავნობას და სიძულვილს!

ხელის ხელ ამასთან მოიგონე შენი ზღაპრები: „თათრის ყვავილი“, „ხალხის ნუგეში“, „მეკობრეები“ და სხვა და სხვა... რომლებსაც უფრო ვენდობოდი და რომლების შინაარსიც უფრო იბეჭდებოდა ჩემს თავში, ვიდრე დარიგება სხვა პირებისა.

გახსოვს რა თანაგრძნობით მიყვებოდი მოსამსახურის და ყმის მდგომარეობაზედ ბატონების ხელში?.. გახსოვს შენმა სიტყვებმა რამთენჯერ დამაღვრევინა მდულარება ცრემლები და თანამაგრძნობინა ტანჯული ხალხის უსამართლოებისაგან, პირებისათვის?

შენი სიტყვები არ დაიკარგა მუქათათ და აქ დაიმარხა ჩემს გულში.. და ეხლა ამთვენი წნის განმავლობის შემდეგ, როდესაც შემიძლიან ანგარიში მივცე ჩემს მოძრაობას. შემიძლიან სიამაყით ვითხრა, შენს გაზდილში თუ იპოვება რაიმე, რიგიანი ბავშობიდანვე ჩანერგილი, იმის მიზეზი შენა ხარ, რომლისთვისაც გმადლობს წარმოუთქმელათ“¹⁾.

გამზდელ ნინოს შრომა და ამაგი უბრალოდ არ დაიკარგა. რუსეთში ხალხოსნურ მიმართულებაზიარებული ალექსანდრე ყაზბეგი საქართველოში დაბრუნების შემდეგ ხელს იღებს არისტოკრატიულ ცხოვრებაზე და იწყებს მეცხვარეობას, რომ გაიცნოს ხალხი, რათა მათი ტანჯვა და მწუხარება გაიზიაროს.

„ნამწყემსარის მოგონებანი“-ს შესავალში ალექსანდრე ყაზბეგი ამის გამო სწერს:

„პირველი ჩემი ნაბიჯი ყველამ, განურჩევლად ყველამ, მასხრად აიგდო, რადგანაც ამბობდნენ, რომ მებატონეს და მასთან სახელიანი კაცის შვილს უბრალო მეცხვარეობა არ ეკადრებაო, მაგრამ მე ჩემი მიზანი მჭონდა, ჩემი სურვილი და ეს. იქამდის ძლიერი იყო, რომ არავითარს რჩევას ყური არ ვუგდე; მე შინდოდა მენახა ხალხი, მსურდა გამეგო იმათი სურვილი, მეცხოვრა იმათი ცხოვრებით, ჩემ თავზედ გამომეცადა ის მოთხოვნილება და გაჭირვება, რომელიც უკან სდევს მუშა ხალხს“²⁾.

აქ „ხალხში“ ყოფნისას საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ალექსანდრე ყაზბეგში მძაფრი დემოკრატიზმი, სიძულვილი თავადაზნაურულ ველურ უღლისადმი და პროტესტანტული განწყობილება რუსეთის თვითმპყრობელობის აგრესიულ პოლიტიკისადმი, რომელიც ასეთი დიდი ოსტატობით გადაგვიშალა მან თავის მოთხრობებსა, პიესებსა, ლექსებსა და ეთნოგრაფიულ წერილებში, და რომლებთანაც ასე გამუდმებული ბრძოლის

¹⁾ საქ. მუს. პალ. გან. ყ. ნ. კ. გ. ს. ხელ. № 3982 „სახსოვარი რვეული პირველი: ალ. ყაზბეგისა“ გვ. 1.

²⁾ ა. ყაზბეგი — „თხზულებანი“, 1904 წ., გვ. 727.

წარმოება უზღებოდა მეფური რუსეთის ჟანდარმულ ცენზურას, როგორც გამომხატველს მონარქიული სახელმწიფოს ლიტერატურულ პოლიტიკისას.

ალექსანდრე ყაზბეგის მეტად მრავალმხრივი და მრავალფეროვანი არქივი საცენზურო კომიტეტის საქმეებთან ერთად მდიდარ მასალას იძლევა, გამორკვეულ იქნას მის თხზულებათა ცენზურული ისტორია.

ამჟამად მე ალექსანდრე ყაზბეგის მხოლოდ ორ თხზულებას „ელგუჯასა და „მამის მკვლელს“ შევცხები.

1881 წელს გაზ. „დროების № 125-დან დაიწყო ალექსანდრე ყაზბეგმა თავის სახელგანთქმული მოთხრობის „ელგუჯას“ ბეჭდვა, მაგრამ მკაცრი საცენზურო პირობების გამო აღნიშნული თხზულება ისე ვერ გამოქვეყნდა, როგორც იყო მომზადებული ავტორის მიერ სასტამბოდ.

ამის გამო ალექსანდრე ყაზბეგმა იმავე წლის გაზ. „დროების“ № 251-ის საშუალებით შემდეგი აცნობა თავის მკითხველებს: „ზოგი გაზეთში ადგილის სიმციროს გამო, ზოგიც სხვა და სხვა (წაიკითხე — საცენზურო — ი. ბ.), ჩემგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო, ეს მოთხრობა ისე ვერ დაიბეჭდა, როგორც მომზადებული იყო. ამ ცოტა ხანში კი, ცალკე წიგნად, უფრო ვრცლად და შესწორებული გამოვა“.

მართლაც 1884 წელს ალექსანდრე ყაზბეგმა შესძლო ცალკე წიგნად გამოეცა „ელგუჯა“-ს თითქმის სრული ტექსტი, მაგრამ ცენზურას მთელი ტირაჟი სტამბაშივე დაუჭერია და დაუწვავს, გადარჩენილა ერთი თუ ორი ცალი, რომელიც ავტორს და ასოთ-ამწყობებს წაუღიათ.

ალექსანდრე ყაზბეგი მუდამ თან ატარებდა ცენზურის მიერ აკრძალულ „ელგუჯას“ ეგზემპლარს და იშვიათად თუ ვინმეს ათხოვებდა წასაკითხავად. ჩვენი ცნობილი მწერალი დავით კლდიაშვილი ამ საკითხზე სპეციალურად დაწერილ თავის მოგონებაში მოგვითხრობს:

„ერთხანს „ელგუჯა“ აკრძალული ნაწარმოები იყო. ცენზურამ ჯერ დართო ნება ცალკე გამოეცათ, მაგრამ, როცა ნაწარმოები დაიბეჭდა, აიკინდა და გასასყიდლათ უნდა გამოსულიყო, ცენზორმა გამოცემა დააკავა, აღარ გამოაშვებინა და წაიღო. ყაზბეგმა მოასწრო მხოლოდ რამდენიმე ეგზემპლიარის გადანახვა და ერთი ეგზემპლიარი მუდამ თან დაქონდა ნამალევად.

ერთხელ, მის ბათუმში ყოფნის დროს, შევსჩივლე რომ ვერსად ვიშოვე მისი „ელგუჯა“ რომ წამეკითხა, მან მითხრა რომ გათხოვებ ჩემს ერთად ერთ გადარჩენილ ეგზემპლიარს, თუ პირობას მომცემ რომ მოთხრობას ღამით წაიკითხავო — ეშინოდა არ წაერთმიათ. მეც რასაკვირველია სიტყვა მივეცი და ორი ღამე მისი კითხვით ვსტკებებოდი თან და თან დაიმედებული რომ ვერავინ დამინახავდა მას ხელში, ვერ წამართმევდა და ვერ დამიკარგავდა მისი წაკითხვის საშუალებას“¹⁾.

1884 წელს ცალკე წიგნად გამოცემულ „ელგუჯა“-ს ტექსტი აუკრძალავთ იმის გამო, რომ ალექსანდრე ყაზბეგს თურმე ნება ჰქონია ცალკე

¹⁾ უტრ. „ხელოვნება“ — ქუთაისი, 1919 წ., № 2, გვ. 4.

წიგნად გამოეცა „დროებაში“ დაბეჭდილი ტექსტი, ხოლო ავტორს ცალკე წიგნად გამოცემისას დაუბეჭდია ცენზორის მიერ ამოღებული ადგილებიც.

1891 წელს „ქართველთა ამხანაგობის“ მიერ გამოცემულ ალექსანდრე ყაზბეგის „თხზულებანის“ პირველ ტომში ცენზორს ამოუგდია გვერდნახევარი. ასევე დაიბეჭდა „ელგუჯას“ ტექსტი 1904 წელს გამოცემულ ალ. ყაზბეგის თხზულებათა ერთტომეულში.

ცენზურის მიერ 1891 წელს ამოგდებული ადგილი სახელმწიფო გამომცემლობის მიერ 1924 წელს გამოცემულ ალ. ყაზბეგის „რჩეული მოთხრობების“ პირველ ტომში მე-86 გვ. ქვევიდან მეხუთე სტრიქონი იწყება აბზაცით: „გათენდა დილა“ და თავდება მე-88 გვ. ზევიდან მე-13 სტრ. სიტყვებით... „და ჯარს გასვლისას“.

გაზეთ „დროებაში“ „ელგუჯას“ გამოქვეყნების ერთი წლის შემდეგ ალექსანდრე ყაზბეგმა იმავე, გაზეთის მეექვსე ნომრიდან დაიწყო თავის „მამის მკვლელის“ ბეჭდვა.

ამ რამდენიმე ხნის წინად საქართველოს მუზეუმის პალეოგრაფიულ განყოფილების ყოფილ ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების ფონდში მე ვნახე „მამის მკვლელის“ ცენზურაში გატარებული ხელთნაწერი, რომელიც დღემდე არც არავის შეუსწავლია და არც ყურადღება მიუქცევია.

ახლად აღმოჩენილი ხელთნაწერი №5046 ზომით 22×18 სანტ. შეიცავს 184 ფურცელს. ხელთნაწერის პირველსავე გვერდზე ვკითხულობთ: „მამის მკვლელი (მოთხრობა) ა. მ. მოჩხუბარიძისა (ყაზბეგისა) „Отцеубийца роман А. М. Мочхубаридзе (Казбека)“.

ხელთნაწერის პირველ გვერდზევე ზევით, მარცხენა მხარეს 80 კაპ. საღერბო მარკაა და მასზე წარწერა რუსულად: „7 сект. 90 г.), რაც გვიჩვენებს იმას, რომ ხელნაწერი საცენზურო კომიტეტში შემოსულა 7 სექტემბერს 1890 წელს.

„მამის მკვლელის“ ამ ყოველმხრივ საინტერესო ტექსტს აქვს ხელთნაწერის ფურცლების გასწვრივ და ბოლოში საცენზურო კომიტეტის ვიზა რუსულ ენაზე ასეთი ხასიათისა:

„Дозволено цензурою на трех стах шестидесяти восьми листах 25 сентября 1890 года Тифлис цензор Князь Рафаил Давидович Эристов“.

ხელთნაწერ №5046-ს მოხვედრია მეფური ცენზურის მეტად მკაცრი ხელი. რომანის თითქმის ერთი მეოთხედი ამოშლილია წითელი მელნით.

ხელთნაწერის 9 ფურც. მეორე გვერდიდან სიტყვებიდან: „გლახა მოვიდა დარიელის ციხესთან“... 11 ფურც. პირველი გვერდის სიტყვებამდე: „უნდა გამართულიყვნენ ვლადიკავკაზისკენ“ ამოშლილია ცენზურის მიერ.

24 ფურცლის მეორე გვერდის დასასრულიდან 25 ფურცლის პირველ გვერდის დასაწყისამდე ამოღებულია შემდეგი ადგილი: „მეორე მოსულიყო რაიმე რუსის ყაზახები, დეეჭირათ ცხვრები და დახოცვას თურმე უპირებდნენ“...

26 ფურცლის მეორე გვერდის დასასრულიდან 27 ფურცლის პირველ გვერდის დასაწყისამდე ამოშლილია:

„— უღმერთონო! უსამართლონო! შეუბრალებელნო! გაგვწყვიტეთ ბარემა, დალიეთ ჩვენი სისხლი! გასძახოდნენ გლეხ-კაცები, რომლებთაც მათრახებით უღმერთოდ და შეუბრალებლად სცემდნენ. ცხვირი პირი, ყურები აღარ გააჩნდათ საცოდავებს, და თქრიალით გადმოსდიოდათ სისხლი...“

ჩქარა შემოფანტეს ეს ხალხი, რომელთა მწუხარებას რაღაცა სიამოვნებით უყურებდა ამ ბრძანების მიმცემი და ხან-გამოშვებით აქეზებდა ერთგულ აღმასრულებლებს...

— აგრე, აგრე... ყოჩად, ყოჩად!

როდესაც ცოტა გული იჯერა ამ სურათით დიანბეგმა, რიგი მიერგო იაგოს, რომელსაც ასე დღის გამწარებას უპირებდა“.

54 ფურცლის პირველი გვერდის დასაწყისში ცენზურის მიერ ამოღებულია:

„გულ-შემოყრილმა ნუნუმ, როდესაც გონს მოვიდა და თვალები გაახილა, დაინახა თავის მტარვალის სახე, რომელსაც მასხრად აეგდო, დაემცირებინა იმისი ყმაწვილი ქალობა, იმისი ნამუსი!“

რაწამს-ნუნუ გონს მოვიდა, ზიზლით წამოვარდა და დაიწყო ტირილი. ისა ჰხედავდა თავის თავს გაუბატოებულს ღმერთისა და კაცის წინაშე, იმას სიტყვა ველარ ამოელო სირცხვილით და ჯავრით, მაშინ როდესაც გირგოლა, წამოწოლილი მხარ-თეძოზედ, ღიმილით უყურებდა.

— მოდი, ქალაუ, სად გარბი?.. ეხლა მაინც ჩემი ხარ. უთხრა გირგოლამ და ქალისაკენ მისაზიდად გაიშვირა ხელი“.

ხელთნაწერის 59 ფურცლის პირველი გვერდის დასასრულს ამოღებულია:

„რასაკვირველია, ზიზლით უყურებდა ყაზახებს, დაუფერებელთ, ბინძურ-მოლაჟღანდარეთ... რასაკვირველია, ჭირის ჩასახლება ერჩივნათ ყაზახების ჩაყენებას, რომლებიც, თავის ჩვეულებისამებრ, ქალებთან დაიწყებდნენ თავისუფალ ლაჟღანდარობას და შეუდგებოდნენ ყოველგვარ ხოფლის ნამუშავრის გაჩანაგებას“.

66 ფურცლის მეორე გვერდის დასასრულის ფრაზიდან: „— გუშინ სოფელში გამგზავნა ნაჩალნიკმა“... 67 ფურცლის მეორე გვერდის ბოლო აბზაცამდე: „იმ დროს მისი ამხანაგები“ ამოშლილია მთლიანად.

68 ფურცლის მეორე გვერდიდან, სიტყვებიდან: „გაჰხედეს იმ ალაგას“ 69 ფურცელზე სიტყვებამდე „რადგანაც შეჭურვა შინ ვერ მოესწროთ“ ამოღებულია ცენზურის მიერ.

69 ფურცლის მეორე გვერდზე ამოშლილია შემდეგი ადგილი:

„— სამი სალდათი მოგვიკლეს, ჩვენც ორი მოგვკალით, მაგრამ დახოცილები თან წაიღეს და თითონაც გაიქცნენ.“

რა რომ სიტყვა „გაიქცნენ“ გაიგონა და დაინახა, რომ იმის სიცოცხლეს აღარავინ ერჩოდა, გული მოეცა, მაგრამ მაინც პირველი იმისი ფიქრი იყო პირადი საქმე.

— მაინც პასუხის-გებაში მიმცემენ! დაიძახა იმან და წაივლო თმებში ხელი.

ის შებრუნდა შინ, ჩაიცვა საჩქაროდ და გასწია სალდათებით და კედევ ერთის იქ მყოფის უფროსით ბრძოლის ველზედ.

იქ მივიდნენ, ნახეს დახოცილი რუსები, ნახეს ციხის გახსნილი კედელი და შეიტყვეს იაგოს გაქცევა, რომელიც ყველაზე მეტად ეწყინა მბრძანებელს.

ციხის უფროსმა ერთი აფიცერი და რამდენიმე სალდათი გამოუყენა გაქცეულებს, რომელთა რიცხვიც ას-ორმოცდაათს კაცს უნდა გადასჭარბებოდა, სალდათებისაგან მოტანილის ცნობით; თითონ კი დაბრუნდა ციხეში, სადაც სასტიკი გამოძიება უნდა მოეხდინა“.

83 ფურცლის პირველი გვერდის ბოლოში ამოღებულია: „ნაცემ-ნატყებები, თავ-პირ-დამტვრეულნი“.

120 ფურცლის პირველი გვერდის ბოლოში ამოშლილია: „და აბა დედა შეირთეთ ცოლად, თუ კაცობა არ სცადოთ“.

120 ფურცლის მეორე გვერდის დასაწყისში ამოღებულია ცენზურის მიერ:

„ — აბა, თუ „ხლაზეა“, ახლა ჩვენ გვიყურეთ. დასძახა მთიულმა, რომელიც გადაწვა კლდეზედ და კარგა ხანს ნიშანში იღებდა ვილასაც. მაგრამ, რადგან ყაზახებსაც თავიანთი საფარი ჰქონდათ და ისინიც იმის იქით იმალებოდნენ, ეფხია ელოდდა, რომ აღმოჩენილიყო ვინმე“.

ხელნაწერის 122 ფურცლის მეორე გვერდიდან აბზაციდან „ბევრი ძალიან ადვილად უყურებდნენ ამ საქმეს“... 124 ფურცლის პირველი გვერდის დასაწყისამდე... გათავებული სიტყვებით „თავის იარაღისთვის დაემორჩილებინათ“ ამოღებულია მთლიანად.

124 ფურცლის პირველ გვერდზე ამოშლილია შემდეგი ადგილი: „სადგანაც უნდა შეერთებოდა შამილის ერთ-ერთს ჯარის ნაწილს და ებრძოლა ამ ხალხთან ერთად, რომელთანაც მიიღეს და შეითვისეს“.

128 ფურცლის პირველი გვერდის ბოლო სიტყვებიდან „ამ დროს ჩორა მოვიდა სტუმრებთან და უთხრა...“ 132 ფურცლის პირველი გვერდის ბოლომდე, გათავებული სიტყვებით „...სადაც ქალებს რბილი ქვეშაგები გაეშალათ“, მთლიანად ამოშლილია ცენზურის მიერ.

132 ფურცლის პირველსავე გვერდზე გადახაზულია შემდეგი ადგილი: „ისინი გროვდებოდნენ ხან ერთს ადგილს, ხან მეორეს და პირობას სდებდნენ, რარიგად წასულიყვნენ შამილთან, ვინ აერჩიათ უფროსად, ვინ იმის შემწედ და ვინ დარჩენილიყო მხოლოდ უბრალო მეომრად“.

134 ფურცლის მეორე გვერდის ბოლო აბზაციდან: „ელბერდ გაჰყურებდა გზას...“ 162 ფურცლის პირველი გვერდის დასაწყისში სიტყვებამდე: „ერთს საღამოს სტეფანწმინდის მახლობლად“ ცენზურის მიერ ამოღებულია 27 ფურცელზე მეტი მთლიანად.

168 ფურცლის მეორე გვერდის ბოლოდან, სიტყვებიდან „რაი ამბავია? ბოლოს გაკვირვებით იკითხა ჩორამ“ 171 ფურცლის ბოლო სიტყვე-

ბამდე „ისინი მიახლოვდნენ ოსის სოფელს ხუმალავს“ მთლიანად ამოშლილია ცენზურის მიერ.

172 ფურცლის პირველი გვერდის დასაწყისში ამოღებულია: „მეორედღეს მასპინძელმა, რა დაინახა ცხენები, თვალმა წასძლია და მოისაზრა, რომ უკეთესი იქნებოდა, თუ ამ ცხენებს დაინარჩომებდა თითონ“.

შეიძლებოდა კიდევ მრავალი ადგილების მოყვანა, მაგრამ ესეც საკმაოა იმის საილუსტრაციოდ, თუ როგორ აფუჭებდა და ამახინჯებდა მეფური ცენზურა სახელგანთქმული მწერლის უბადლო შედეგებს.

ასევე დაჩეხილ-დასახინჩრებულია ალექსანდრე ყაზბეგის თხზულებათა ოთხტომეული, რომელიც ბელეტრისტის სიცოცხლეშივე 1891 წელს „ქართველთა ამხანაგობის გამოცემამ“ გამოსცა.

ალექსანდრე ყაზბეგს სიცოცხლეში არ დასცალდა დაებეჭდა თავისი თხზულებანი იმ სახით, რა სახითაც ისინი ჰქონდა გამოსაცემად დამზადებული და, ამიტომაც, სრულიად არ გაჰხარებია, უკვე სულით ავადმყოფს, მათი ნახვა.

დავით კლდიაშვილი ამ ეპიზოდს თავის „მემუარებში“ ასე აგვიწერს:

„...გამოცემული წიგნები მიუტანეს ავადმყოფს, მან გადაშალა, დააჩერდა თავის პორტრეტს, მერმე ამოხია იგი, წიგნის ფურცლებიც მიხიშოხია და გადაყარა იქით“¹⁾.

ალექსანდრე ყაზბეგს თავის მრავალტანჯულ სიცოცხლის მთელ მანძილზე სჯეროდა, რომ დაიმსხვრეოდა მონობის ბორკილი. იგი ამ რწმენით ჩავიდა სამარეში, და აკი ერთ თავის ლექსში ამბობდა კიდევ:

მოვა დრო უზარ-მაზარნი
მთანცა შეინძრევიან,
ქარი დაჰქროლებს მედგარი,
ღრუბელნი განიმქრევიან!
ზევით ცა ლაქვარდოვანი
ქვეშ მიწა — შეირყევიან,
აწ გულნი ოდნავ მფეთქავნი
ლომ ვეფხსაც მოერევიან!
მოვა დრო დაჩაგრულები
მამაცათ მოიქცევიან,
ერთის წადილით შეკრულნი
ერთს ნდომად გადიქცევიან,
გრგვინვად ასტყდება ყიჟინა
მშიშარნი გაიქცევიან!
მოვა დრო, ნანგრევთა შორის,
მდელონი აჰყვავდებიან!
მშობლისგან თავის ნაშობნი
მშობლურად აღიზრდებიან.

¹⁾ დ. კლდიაშვილი — „მემუარები“, 1932 წ., გვ. 48.

ფრინველნი ბარტყებს დასჩეკენ,
ჭიკჭიკით დაფრინდებიან;
ქვეყნის ნუგეშად მნათობნი
ლაყვარდში გაბრწყინდებიან ¹⁾.

ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ ოცნება აუცხადა ალექსანდრე ყაზბეგს. სტალინური ეპოქის მზრუნველმა ხელმა მის თხზულებებს პირველსურნელება დაუბრუნა.

¹⁾ გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტი“, 1938 წ., № 26.

1938 წ. იანვრიდან „ჩვენი თაობა“ გაგზავნის
ყოველთვიურად.

ხელის მოწერის პირობები:

- წლიურად . . . . . 18 მან.
- ნახევარი . . . . . 9 „
- ცალკე ნომერი . . . . 1 მ. 50 კ.

ლის მოწერა მიიღება სახელგამის ყველა მაღაზიაში, სოიუზპეჩატის
რაიბიუროებში და სახელგამის პერიოდ-სექტორში.

რედაქციის მისამართი:

თბილისი, მაჩაბლის ქ. № 13, მწერალთა კავშირი.